

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
UGDYMO SISTEMŲ KATEDRA**

Rima Sakalauskaitė

Edukologijos magistrantūros (specializacija – švietimo vadyba) iššestinių studijų studentė

**NEFORMALIAUS UGDYMO KOKYBĖ ŠIAULIŲ RAJONO BENDROJO
LAVINIMO MOKYKLOSE: MOKINIŲ POREIKIŲ PATENKINIMO
ASPEKTAS**

Magistro darbas

Darbo vadovė : doc. dr. Nijolė Bražienė

Šiauliai, 2012

Darbas originalus.....Rima Sakalauskaitė

TURINYS

SANTRAUKA

SUMMARY

ĮVADAS	5
1. NEFORMALIAUS UGDYMO KOKYBĖS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOE TEORINIAI ASPEKTAI	11
1.1. Neformalųjį ugdymą reglamentuojančių dokumentų analizė.....	11
1.2. Neformaliojo vaikų švietimo kokybės ekonominis aspektas.....	18
1.3. Socialinis – psichologinis neformaliojo vaikų švietimo kokybės aspektas.....	22
2. NEFORMALIAUS UGDYMO KOKYBĖS ŠIAULIŲ RAJONO BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOSE EMPYRINIAI TYRIMAI MOKINIŲ POREIKIŲ PATENKINIMO ASPEKTU.....	33
2.1. Tyrimo metodika ir organizavimas.....	33
2.2. Tyrimo rezultatų analizė.....	36
DISKUSIJA.....	50
IŠVADOS.....	51
REKOMENDACIJOS.....	53
LITERATŪRA.....	55
PRIEDAI	

SANTRAUKA
NEFORMALIOJO VAIKŲ ŠVIETIMO ŠIAULIŲ RAJONO BENDROJO LAVINIMO
MOKYKLOSE: MOKINIŲ POREIKIŲ PATENKINIMO ASPEKTAS

Magistro darbas

Tyrimo aktualumas. Pastaraisiais metais švietimo srityje pradėtas lėšų taupymo procesas lėmė ir Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose neformaliojo vaikų švietimo kokybės prastėjimą mokinių poreikių patenkinimo aspektu. Todėl Šiaulių rajone besimokantys moksleiviai ėmė lankyti Šiaulių miesto neformaliojo vaikų švietimo įstaigas, kuriose jiems pradėti taikyti apribojimai veiklų apmokestinimo atžvilgiu ir galiausiai imta nepriiminėti į šias įstaigas moksleivių iš rajono. Susidariusi situacija skatina domėtis Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose organizuojamų nemokamų neformaliojo vaikų švietimo veiklų kokybe mokinių poreikių patenkinimo aspektu, kadangi šių veiklų kokybė siejasi ir su formaliojo švietimo kokybės formavimu bei užtikrinimu regione.

Tyrimo objektas – neformalaus vaikų švietimo pasiūlos ir paklausos santykis Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti neformalaus vaikų švietimo kokybės būklę Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose.

Siekiant išsiaiškinti neformalaus vaikų švietimo kokybės būklę mokinių poreikių patenkinimo aspektu Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose darbe vadovujamasi dviem pagrindinėmis ugdymosi paradigmomis – pragmatizmo bei humanizmo – kurios pagrindžia esmines neformaliojo vaikų švietimo kokybės formavimo, įgyvendinimo bei užtikrinimo kryptis – asmens laisvę, poreikių patenkinimą ir ugdymosi artimus santykius su socialine aplinka. Taip pat darbe atliktos neformalųjų vaikų švietimą reglamentuojančių dokumentų ir mokslinės literatūros analizės, išryškinusios esminius neformaliojo vaikų švietimo kokybės mokinių poreikių patenkinimo aspektu elementus, kuriais vadovaujantis analizuoti anketine apklausa, atlikta Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose, gauti duomenys.

Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų neformaliojo vaikų švietimo veiklų kokybė mokinių poreikių patenkinimo aspektu, atlikto tyrimo metu vertinama teigiamai, kadangi šiose veiklose besimokantieji jaučiasi laisvai, saugiai bei nurodo, jog patiria individualią ir tuo pačiu visuomeninę naudą – pagilina teorines žinias, atranda individualius talentus bei aktyviai leidžia laisvalaikį su draugais, dalindamiesi tarpusavio patirtimi.

SUMMARY

NON-FORMAL CHILDREN EDUCATION IN COMPREHENSIVE SCHOOLS OF ŠIAULIAI DISTRICT: THE ASPECT OF STUDENTS' NEEDS FULFILMENT

Relevance of the research. Recent process of education fund saving was crucial in the decline of non-formal education in comprehensive schools of Šiauliai District, especially the aspect of students' needs fulfillment. Therefore, students from that region started going to non-formal schools of Šiauliai city, where they are facing a lot of restrictions, for example, they have to pay for some activities and finally the students of the District of Šiauliai are no longer allowed to start going to Šiauliai city non-formal education schools. This situation encourages taking interest in the quality of free of charge non-formal education activities provided by the comprehensive schools of the District of Šiauliai and the aspect of students' needs fulfillment, as these activities are related to the formation and security of formal education quality in the District of Šiauliai.

The object of the research: the relation between supply and demand of non-formal children education in comprehensive schools of the District of Šiauliai.

The aim of the research: to ascertain the quality of non-formal children education in comprehensive schools of the District of Šiauliai.

To find out the quality of non-formal children education in comprehensive schools of the District of Šiauliai two essential paradigms – pragmatism and humanistic – were taken into account. These paradigms justify fundamental trends in the formation, realization and security of the non-formal education quality, which are individual liberty, needs fulfillment, and close relationship with social environment. Also, a research in documents that regulate non-formal children education has been done, which enlightens essential elements of the quality of non-formal children education based on students' needs fulfillment. The analysis of the information obtained through questionnaire given to the comprehensive school students in the District of Šiauliai has been done using those elements.

The quality of the students' needs fulfillment of non-formal children education in comprehensive schools of the District of Šiauliai is considered as positive, because students feel free and safe in the classroom. They also claim that while they are deepening their knowledge, discovering individual abilities, and spending their leisure time actively sharing their experiences with their friends, they obtain individual and social benefits at the same time.

ĮVADAS

Temos aktualumas. Neformalusis švietimas yra viena iš švietimo savybių, kurios siekia užtikrinti tinkamą asmens ir visuomenės poreikių patenkinimą bei švietimo funkcijų, tikslų bei misijos įgyvendinimą, todėl šios veiklos tinkamas organizavimas sietinas su formaliojo švietimo kokybės kriterijais, kurie nuolatos kinta, reaguojant į lokalios bendruomenės poreikius ir galimybes. Ne išimtis ir Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklos, kuriose neformalusis švietimas yra viena iš švietimo kokybės formavimo ir užtikrinimo savybių. Todėl tinkamas neformaliojo vaikų švietimo veiklų organizavimas Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose garantuoja šio regiono švietimo kokybę. Pastaraisiais metais švietimo srityje pradėtas lėšų taupymo procesas lėmė ir Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų neformaliojo vaikų švietimo kokybės prastėjimą. Todėl Šiaulių rajone besimokantys moksleiviai ėmė lankyti Šiaulių miesto neformaliojo švietimo įstaigas, kuriose jiems pradėti taikyti apribojimai veiklų apmokestinimo atžvilgiu ir galiausiai imta nepriiminėti į šias įstaigas vaikų iš rajono. Susidariusi situacija skatina domėtis Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose organizuojamų nemokamų neformalaus vaikų švietimo veiklų kokybe, kuri siejama ir su formaliojo švietimo kokybės formavimu bei užtikrinimu regione.

Lietuvoje, kaip ir kiekvienoje juridinėje valstybėje, švietimas yra reglamentuojamas juridinių dokumentų pagrindu, siekiant užtikrinti veiklos kokybę ir tinkamą jos įgyvendinimą valstybėje ir atskiruose regionuose. Neformaliojo švietimo kokybę ir tinkamą įgyvendinimą reglamentuoja nacionalinės bei tarptautinės teisės normos. Tai Lisabonos strategijos nacionalinio įgyvendinimo nutarimas (2006), Vaiko gerovės valstybinės politikos strategija (2003), Švietimo įstatymas (2011), Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija (2005), Jaunimo politikos įstatymas (2003), Vaikų ir jaunimo socializacijos programa (2004), Vaikų ir jaunimo užimtumo programa (2010), Kryptingo vaikų užimtumo projektai (2005), Valstybinės švietimo 2013 – 2022 m. strategijos projektas (2012). Šiuose dokumentuose įtvirtinamas švietimo funkcijų, tikslų, misijų, asmens ir visuomenės poreikių patenkinimo aspektas, reikšmingas neformaliojo vaikų švietimo kokybės formavimui ir užtikrinimui Šiaulių rajono ir kitų Lietuvos regionų bendrojo lavinimo mokyklose.

Neformalaus vaikų švietimo socialinį, psichologinį, emocinį, kultūrinį bei edukacinį aspektus aptaria įvairių mokslo sričių tyrėjai, pažymintys, jog neformalusis švietimas reikšmingas asmenybės formavimosi procesui. *Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudų ir prieinamumo tyrimo ataskaitoje* (2006) nurodoma, jog vaiko ugdymas turi apimti ir

harmoningai derinti fizinį, psichinį ir socialinį bei kultūrinį individo puoselėjimą bei sudaryti sąlygas kiekvienam vaikui patenkinti interesus, saviraiškos poreikius ir plėtoti savo gabumus. Sociologų teigimu, neformalusis švietimas padeda mokiniui suvokti aplinką ir skatina toleranciją, socialinių gebėjimų lavinimą – mokinio socialinio statuso, savigarbos kaitą, gebėjimų plėtotę, asmenybės ugdymąsi, savirealizaciją, pilietiškumą, atsakomybę už save ir kitus, pagarbą kultūrai bei tradicijoms, atskleidžiami individualūs gebėjimai, turiningai praleidžiamas laisvalaikis, surandama daugiau draugų ir bendraminčių. (Vyšniauskytė – Rimkienė, 2007; Biliūtė – Aleknavičienė, 2003; Kaminskienė, 2004, Kravale, 2006 ir kt.). Šiuo pagrindu patenkinami vaiko socializacijos poreikiai, reikšmingi regioniniu ir nacionaliniu aspektu. Kai kurių tyrėjų (Štuopytė, 2010; Grigas, 2005 ir kt.) nuomone, turi būti nagrinėjamas neformalaus ugdymo kokybės ir socializacijos santykis bei mokinių socialinė aprėptis, ugdymo sociologinė reikšmė, pasireiškianti atvirumo, dialogo, bendrumo, dvasinio ir materialaus pasaulio derme, kultūros, tautos ir valstybės santykiais, įžvelgiant veiklos privalumus ir trūkumus regionui bei valstybei.

Psichologiniu aspektu atkreipiamas dėmesys (Grigaitė, Antanavičiūtė, 2006; Lileikienė 2007; Bukšnytė, Pukelytė, 2008; ir kt.), jog socialinis statusas ir reputacija tarp bendraamžių turi įtakos mokinio savivaizdžiui, kuris reikšmingas asmenybės ugdymui(si), mokinių identitetui ir mokymosi motyvacijai, asmens saviveiksmingumui, vertybių ugdymuisi, kadangi neformaliajame švietime yra sprendžiamos socialinės problemos, kurios padeda besimokančiajam tapti aktyviu visuomenės nariu, suvokti realybę, kas reikšminga švietimo kokybės siekiamybei. Šiuo pagrindu patenkinami vaiko psichologinio ugdymosi poreikiai individualiu ir visuomeniniu pagrindu, kadangi vaikas per neformaliojo švietimo veiklas įgija ir suvokia savo, kaip asmenybės, formavimosi reikšmę.

Tyrėjai (G. Kvieskienė ir O. Petronienė (2007), J. Ruškus, D. Žvirdauskas ir kt. (2009)) išryškina ir esmines neformaliojo vaikų švietimo bendrojo lavinimo mokyklose problemas:

- ▲ Savivaldybių finansavimo variacija;
- ▲ Nėra sukurtos sistemos, kuri leistų efektyvinti mokyklos subjektų veiklą, operatyviai vertinti pokyčius bei priimti tinkamus sprendimus;
- ▲ Nėra neformaliojo ugdymo vertinimo ir pripažinimo sistemos;
- ▲ Laiko stoka ir būtinas šios ugdymo veiklos tobulinimas, įvairinimas ir naujumas;
- ▲ Problemiškas veiklos derinimas su mokymūsi, mokinių gyvenamoji vieta;
- ▲ Informacijos trūkumas;
- ▲ Skirtingas finansavimas bei nėra investuojama į palankios ugdymosi aplinkos formavimą

ne tik mokykloje, bet ir šeimoje;

- ▲ Žymūs kaimo bendrojo lavinimo mokyklų, teikiančių neformaliojo švietimo paslaugą, veiklos skirtumai.

Mokslininkų aptarti neformaliojo vaikų švietimo privalumai ir trūkumai bei juridiniuose dokumentuose reglamentuojami aspektai reikšmingi Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose organizuojamoms neformaliojo vaikų švietimo veikloms, kurios formuoja regiono švietimo kokybę, vadovaujantis mokinių poreikių patenkinimo aspektu.

Tyrimo problema – nesiaiškinta, kaip Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose yra užtikrinama neformalaus švietimo kokybė, orientuojantis į mokinių poreikius.

Tyrimo objektas – neformalaus švietimo pasiūlos ir paklausos santykis Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose.

Tyrimo hipotezė – netinkamas neformaliojo švietimo kokybės užtikrinimas Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose lemia regione besimokančių vaikų visapusiško ugdymo(si) stoką, kurią siekiama kompensuoti lankant miesto neformaliojo švietimo mokyklas, ar atsisakant dalyvavimo neformaliajame švietime.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti neformaliojo švietimo kokybės būklę Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atlikti neformalųjį ugdymą reglamentuojančių dokumentų analizę.
2. Išanalizuoti, kokiomis priemonėmis Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose yra formuojama ir užtikrinama neformaliojo švietimo kokybė, orientuojantis į mokinių poreikius.
3. Išsiaiškinti neformaliojo ugdymo veiklų pasiūlą ir paklausą Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose.
4. Išanalizuoti, kaip neformaliojo švietimo kokybę Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose vertina paslaugų vartotojai.

Tyrimo metodologija. Magistro darbe vadovaujamosi dviem pagrindinėmis ugdymo(si) paradigmomis – pragmatizmo bei humanistine, kurių idėjos grindžia mokinių poreikių patenkinimo būtinybę šiuolaikinio ugdymo kontekste bei akcentuoja švietimo kokybės užtikrinimo būtinybę. Šiose ugdymosi paradigmų idėjose akcentuojama, jog individai turi būti ugdomi kaip socialinės būtybės - turi būti pabrėžiamas mokinio savarankiškas darbas, mokymasis to, kas mokiniui įdomu, naudinga bei teorijos realizavimo būtinybė praktikoje. (Ušėckienė, 2003 p. 41 – 42).

Pragmatizmo atstovo D. Dewey nuomone, mokykla – vieta, kurioje į prasmingą visumą sujungiamos kitos vaiko aplinkos – šeima, darbo, pilietinė (cit. Ozmon ir kt., 1996, p. 182). O ugdymo paskirtis – išmokyti ugdytinį spręsti realias gyvenimo problemas ir sukaupus jų spendimo patirtį, pasiekti asmeninę gerovę, nepažeidžiant visuomenės normų.(Ušeckienė, 2003, p. 42). Be to, ugdymu siekiama padėti individui atitinkamai keistis.(ten pat, p. 43) Šiuo atveju akcentuojamas individo prisitaikymas prie kintančios aplinkos.

Humanizmo krypties atstovai – A. Maslow ir K. Rodger – teigia, kad svarbiausias asmenybės bruožas – siekis laisvai realizuoti savo galias, tenkinti poreikius ir įsisavinti medžiagą, kuri šiuos poreikius atitinka.(cit. Ušeckienė, 2003, p. 37). Ši laisvės idėja itin ryški neformaliojo vaikų švietimo veikloje, kadangi kiekvienas vaikas turi laisvę rinktis veiklas pagal savo norus ir poreikius, o neformaliojo švietimo tikslas – patenkinti asmens poreikius ir siekti visapusiško asmenybės išsilavinimo.

Humanistinė ugdymo teorija remiasi A. Maslow žmogaus poreikių hierarchija, kurios viršūnėje – savirealizacijos siekis,(Ušeckienė, 2003, p. 37) kuris yra aktualiausias neformaliojo vaikų švietimo veikloje, kadangi joje vaikas realizuoja save, patenkindamas savo individualius poreikius bei įvaldydamas gebėjimus. Todėl neformaliojo vaikų švietimo veikloje ryškiausiai yra išreiškiamas A. Maslow žmogaus poreikių hierarchijos pakopų įgyvendinimas. Be to, humanistų teigimu, mokykla privalo palaikyti tvirtus ryšius su socialine aplinka (Ušeckienė, 2003, p. 38). Šiuo atveju akcentuojama mokyklos ir regiono, kuriame ugdymo įstaiga įsikūrusi, bendradarbiavimo būtinybė, kadangi mokykla turi reaguoti į asmens ir bendruomenės poreikius, organizuojant savo veiklą bei užtikrinant jos kokybę.

Tyrimo metodai. Mokslinės literatūros analizė ir apibendrinimas; dokumentų analizė; anketinė apklausa, kontent – analizė.

Tyrimo imtis ir organizavimas. Tyrime dalyvavo trys Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklos, nutolusios nuo rajono centro. Iš viso tyrime dalyvavo 3 Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų vadovai ir jų vadovaujamų ugdymo įstaigų 5-12 klasių 78 mokiniai – 48 merginos, 27 vaikinai bei 3 tyrimo dalyviai savo lyties nenurodė. Tyrimui pasirinktos Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklos, siekiant išsiaiškinti, neformaliojo vaikų švietimo kokybės būklę šiose ugdymo įstaigose mokinių poreikių patenkinimo aspektu, kadangi pastaraisiais metais mažinamas neformaliojo vaikų švietimo finansavimas sąlygoja šios ugdymo srities pasiūlos ir paklausos santykio disproporciją Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose, nepatenkinant mokinių poreikių, kurie artimai siejasi su bendruomenės, kurioje šios ugdymo įstaigos veikia, poreikių patenkinimu bei bendrųjų ir individualiųjų švietimo tikslų, uždavinių,

vizijos ir misijos bei principų įgyvendinimu, sąlygojančiu švietimo kokybės užtikrinimą ugdymo įstaigoje bei bendruomenėje.

Tyrimo etapai. Siekiant išsiaiškinti neformaliojo vaikų švietimo kokybės būklę Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose mokinių poreikių patenkinimo aspektu, pirmiausia atlikta neformalųjį vaikų švietimą reglamentuojančių dokumentų analizė, kurios metu apsibrėžti esminiai šios ugdymo srities veiklos tikslai, uždaviniai bei principai, kurių tinkamas įgyvendinimas sąlygoja švietimo kokybės užtikrinimą regioniniu bei valstybiniu lygmeniu. Taip pat išsiaiškinta neformaliojo vaikų švietimo Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose finansavimo praktika, kuri artimai siejasi su tinkamu šios ugdymo srities tikslų ir uždavinių įgyvendinimu, sąlygojančiu mokinių poreikių patenkinimą.

Apsibrėžus esminius neformaliojo vaikų švietimo kokybės užtikrinimo kriterijus, įtvirtintus juridiniuose dokumentuose, nagrinėtas socialinis – psichologinis neformaliojo vaikų švietimo kokybės reikšmės aspektas, analizuojant įvairių mokslo sričių – sociologijos, psichologijos, edukologijos – atstovų mokslinius darbus, kuriuose įtvirtinti šios ugdymo srities reikšmė asmenybės raidai, kurios pagrindu formuojasi neformaliojo vaikų švietimo veiklų kokybė.

Išsiaiškinus neformaliojo vaikų švietimo kokybės mokinių poreikių patenkinimo aspektu reikšmę visuomenei ir individui, suformuluoti atviro tipo klausimai Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų vadovams, siekiant išsiaiškinti esmines neformaliojo vaikų švietimo problemas, su kuriomis susiduria ugdymo įstaigų vadovai, siekdami užtikrinti šios švietimo srities kokybę mokinių poreikių patenkinimo aspektu.

Susipažinus ir išanalizavus Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų vadovų įvardintas esmines neformaliojo vaikų švietimo kokybės mokinių poreikių patenkinimo aspektu įgyvendinimo problemas, formuluoti uždaro tipo klausimai – anketa – Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų, kurių vadovai sutiko dalyvauti organizuojamame tyrime, moksleiviams. Anketos klausimai formuluoti remiantis juridiniuose dokumentuose įvardintais neformaliojo vaikų švietimo kokybės užtikrinimo tikslais, uždaviniais ir principais bei mokslo darbuose įtvirtintomis šios ugdymo srities reikšmėmis individui ir visuomenei. Siekiant užtikrinti tyrimo dalyvių konfidencialumą, savanoriškumą bei apsaugą, anketa buvo patalpinta internetiniame tinklalapyje, kurio nuoroda pateikta ugdymo įstaigų, kurių vadovai sutiko dalyvauti organizuojamame tyrime, mokiniams.

Mokiniams išreiškus savo nuomonę dėl neformalaus ugdymo kokybės mokinių poreikių patenkinimo aspektu, surinkti duomenys imti nagrinėti remiantis pagrindinių ugdymo

paradigmų – pragmatizmo ir humanizmo – idėjomis ir juridinių dokumentų bei mokslininkų darbuose įtvirtintomis nuostatomis, siekiant išsiaiškinti neformaliojo vaikų švietimo kokybės būklę mokinių poreikių patenkinimo aspektu Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose.

Darbo naujumas/reikšmingumas. Nagrinėjant neformaliojo vaikų švietimo kokybę mokinių poreikių patenkinimo aspektu Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose, paaiškėjo, jog esminiai šios veiklos kokybės užtikrinimo būdai, įtvirtinti juridiniuose dokumentuose ir ugdymo paradigmų idėjose nėra visapusiškai įgyvendinami šios ugdymo srities praktikoje, kadangi veikla sąlygojama Šiaulių rajono savivaldybės įgyvendinamos švietimo politikos praktikos – finansuojamos rezultatyvios bei lankomos veiklos, neatsižvelgiant į mokinių poreikius. Todėl siekiant užtikrinti šios veiklos kokybę mokinių poreikių patenkinimo aspektu, būtina tobulinti valstybės ir regionų vykdomą neformaliojo vaikų švietimo finansavimo politiką, sąlygojančią šios veiklos kokybę mokinių poreikių patenkinimo aspektu. Be to, konstatuota, jog ankstesnių tyrimų apibrėžtos esminės neformaliojo vaikų švietimo problemos ir toliau išlieka neformaliojo vaikų švietimo srityje, nežvelgiant jų sprendimo progreso.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro įvadas, 2 skyriai ir 5 poskyriai, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, 2 priedai. Darbe pateikiamos 7 lentelės.

I. NEFORMALIAUS UGDYMO KOKYBĖS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOSE TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Neformalųjį ugdymą reglamentuojančių dokumentų analizė

Neformalusis švietimas, kaip ir bet kuri kita visuomenės veiklos sritis, yra įtakojamas ekonominių, socialinių, žinių visuomenės kaitos elementų, kurie lemia asmens poreikių formavimąsi bei kaitą, todėl svarbu atkreipti dėmesį, kaip yra formuojama neformaliojo vaikų švietimo veiklos praktika, remiantis išorinių ir vidinių veiksnių veikimu Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose, labiausiai nutolusiose nuo rajono centro. Aptartinas šios veiklos juridinis, ekonominis, socialinis – psichologinis aspektai, kurie reikšmingi šios veiklos visapusiškam įvertinimui.

Neformaliojo švietimo veiklų pobūdį formuoja ne tik šios paslaugos vartotojai ir teikėjai, tačiau ir atitinkamos valstybės juridiniai dokumentai, kurie modeliuojami atsižvelgiant į tarptautinių juridinių dokumentų pobūdį. Lietuva yra viena iš Europos Sąjungos valstybių – narių, kurios juridiniai dokumentai modeliuojami Europos Sąjungos jurisdikcijos pagrindu, t. y. vadovaujantis Lisabonos strategija, Profesinio orientavimo programomis ir kt. 2000 m. priimtoje Lisabonos strategijoje siekiama modernizuoti Europos socialinį modelį ir kovoti su socialine atskirtimi, kas itin aktualu kalbant apie neformaliojo švietimo veiklų organizavimo praktiką Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose. Socialinės atskirties mažinimas pastebimas neformaliojo švietimo veiklose, kadangi skatinamas vaikų laisvanoriškumas, toleruojant jų poreikių ir socialinių sluoksnių skirtumus, todėl vaikas geba pažinti skirtingus žmones, turinčius individualią nuomonę ir požiūrį, bei kovoti su socialine atskirtimi, įsisavinant, jog yra socialinė įvairovė, patenkinant individualius socialinius poreikius. Šiuo aspektu neformaliojo vaikų švietimo veiklos įgyvendina pragmatizmo paradigmos idėją, jog mokykla turi jungti visas mokymosi aplinkas – šeimą, mokyklą ir visuomenę bei išmokti individą spręsti realias problemas, įgyjant asmeninę patirtį, nepažeidžiant visuomenės normų.

Nacionaliniame Lisabonos strategijos įgyvendinimo nutarime (2005) pabrėžiama, jog švietimas turi didinti gyventojų užimtumą ir orientuoti visų lygių švietimą į asmens vertybinių nuostatų ir gebėjimų ugdymą. Šis kriterijus skatinamas neformaliajame vaikų švietime organizuojant moksleivių užimtumą bei asmens poreikių bei gebėjimų ugdymą, kas sietina su humanistinės pedagogikos idėja, jog asmuo turi patenkinti savo poreikius, vadovaujantis humanisto A. Maslow žmogaus poreikių hierarchijos piramide. Tuo pačiu nutarime pabrėžiama

švietimo atvirumo socialinei aplinkai būtinybė atliepiama humanizmo pedagogikos krypties atstovų, akcentuojančių asmens poreikių ir kompetencijų plėtojimą, kas realizuojama artimiausioje socialinėje aplinkoje – šeimoje bei bendruomenėje, šiuo atveju Šiaulių rajono regione, neformaliojo vaikų švietimo veiklose.

Dokumente akcentuojama, kad daugiau dėmesio reikia skirti mokinio asmeninės, socialinės, pažinimo ir kultūrinės kompetencijos plėtotei bei būtinybei organizuoti socialinę atskirtį patiriančių asmenų integraciją. (*Nacionalinis Lisabonos strategijos įgyvendinimo nutarimas*, 2005.) Šie tikslai intensyviai įgyvendinami neformaliojo vaikų švietimo veiklose, kurių pasirinkimą nulemia mokinio asmeniniai poreikiai bei tuo pačiu mažinama socialinė atskirtis, siekiant, jog vaikas tinkamai save realizuotų ir dalyvautų jų poreikius atitinkančioje veikloje, kurioje jis jaustųsi gerai bei įgytų naujų potyrių, kurie formuoja jo socialines kompetencijas bei integraciją į bendruomenę. Pragmatizmo teorijos atstovai taip pat akcentuoja socialinės atskirties mažinimo aspektą bei asmens kompetencijų plėtotę, kadangi aiškina, jog asmuo turi siekti asmeninės gerovės, nepažeidžiant visuomenės normų, t. y. gebėti derinti savo ir jį supančios aplinkos poreikius ir jų patenkinimo galimybes. Be to, pragmatikų manymu, asmuo turi mokytis to, kas jam įdomu ir naudinga. Tad asmuo turi plėtoti savo asmenines kompetencijas ir jų pagrindu integruotis į socialinę aplinką laisvu noru. Šių idėjų juridinis reglamentavimas sąlygoja neformaliojo vaikų švietimo kokybės formuluotę, kadangi teisiškai įtvirtintos idėjos yra privalomos visoms švietimo sistemos grandims, kurių atstovai formuoja savos ugdymo įstaigos nuostatas, misijas, vizijas ir tikslus, kurių tinkamas įgyvendinimas sąlygoja neformaliojo vaikų švietimo veiklą bei bendrojo švietimo kokybę. Todėl neformaliojo vaikų švietimo kokybė yra formuluojama ne tik visuotinių juridinių dokumentų pagrindu, tačiau ir kiekvienos mokyklos individualiais mokymo planais, vizijomis ir misijomis.

Vaiko gerovės valstybinės politikos strategijoje (2003) pažymima, jog „<...>imantis kokių nors veiksmų, pirmiausia turi būti paisoma vaiko interesų ir atsižvelgiama į jų poveikį vaiko gerovei, užtikrinant vaiko teisę veikti, išreikšti savo nuomonę ir daryti įtaką sprendimams, susijusiems su vaiko gerove šeimoje ir visuomenėje, sudarant vaiko aktyvaus dalyvavimo galimybes.“ (*Vaiko gerovės valstybinės politikos strategija*, 2003) Šiame dokumente yra akcentuojamas vaiko visuomeninis ir asmeninis aktyvumas, kuris aktualus neformalaus ugdymo kokybės atžvilgiu, kad vaikas, kuriam stengiamasi suteikti galimybes tapti aktyviu visuomenės nariu, tokią galimybę turėtų bei patenkintų laisvai savo poreikius ir švietimo paradigmų, kurių pagrindu organizuojamas švietimas, užsibrėžtus tikslus bei uždavinius. Dokumente nurodoma, jog suteikiamos galimybės organizuoti vaiko poreikius atitinkančias paslaugas ir paramą bei

tobulinti švietimo sistemą ir vaikų laisvalaikio užimtumo finansavimą. (*Vaiko gerovės valstybinės politikos strategija*, 2003) Šiuo atveju įpareigojamos švietimo įstaigos suteikti galimybę vaikui turiningai praleisti laisvalaikį, organizuojant jo poreikius atitinkančias veiklas bei tobulinti šių veiklų finansavimą, užtikrinant, kad kiekvienas vaikas būtų tinkamai užimtas švietimo sistemoje. Šiuo atveju akcentuojama švietimo kokybės siekis, patenkinant asmens poreikius.

Neformaliojo ugdymo kokybę lemiančius veiksnius aiškina ir Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2011), Neformaliojo švietimo koncepcija (2005), Vaikų ir jaunimo socializacijos programa (2010), Vaikų ir jaunimo užimtumo programa (2005) bei kiti neformaliojo ugdymo projektų tvarkos aprašai, kurie reglamentuoja, kaip turi būti organizuojama neformaliojo švietimo veikla bei jos poveikis vaikui.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011) nurodoma, kad švietimas – tai veikla, kuria siekiama suteikti asmeniui visaverčio gyvenimo pagrindus ir padėti jam tobulinti savo gebėjimus. Neformalusis švietimas, siekiant įgyvendinti dokumente įtvirtintas normas, yra orientuotas į vaiko pilnavertį ugdymą, užtikrinantį visapusiškas sąlygas augančių visuomenės poreikių bei besikeičiančių ugdymosi aplinkų atžvilgiu, todėl šios veiklos kokybės užtikrinimas artimai siejasi su formalaus švietimo kokybe. Be to švietimo įstatymo (2011) 2 straipsnyje akcentuojama poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo būtinybė švietimui, kuri sąlygoja kompetencijų įgijimo bei teigiamų veiklos rezultatų kokybę, todėl kiekvienas neformalaus ugdymo paslaugos tiekėjas privalo užtikrinti jos tinkamą funkcionavimą, atsižvelgiant į regiono individualius ir bendruosius poreikius, kadangi individas yra visuomenės dalis ne tik valstybės, tačiau ir regiono, šiuo atveju Šiaulių rajono, aspektu. Tuo pačiu atliepiamos humanizmo ir pragmatizmo pedagogikos krypties idėjos, jog asmuo, kaip individas, turi tobulėti, neperžengiant visuomenės normų, kurias įtvirtina juridiniai dokumentai.

Švietimo įstatymo 3 str. apibūdinami bendrieji švietimo tikslai, kurie tuo pačiu nusako ir neformaliojo švietimo tikslus, susijusius su neformaliojo švietimo kokybės užtikrinimu. Tai: „...išugdyti kiekvienam jaunuoliui vertybines orientacijas, leidžiančias tapti doru, siekiančiu žinių, savarankišku, atsakingu, patriotiškai nusiteikusiu žmogumi, išlavinti dabartiniam gyvenimui svarbius jo komunikacinius gebėjimus, padėti įsisavinti žinių visuomenei būdingą informacinę kultūrą <...> taip pat šiuolaikinę socialinę kompetenciją ir gebėjimus savarankiškai kurti savo gyvenimą. <...> sudaryti sąlygas nuolat tenkinti pažinimo poreikius ir tobulėti mokantis visą gyvenimą. Perteikti asmeniui tautinės ir etninės kultūros pagrindus, Europos ir pasaulio humanistinės kultūros tradicijas ir vertybes, laiduoti sąlygas asmens brandžiai tautinei

savimonei, dorovinei, estetinei, mokslinei kultūrai, pasaulėžiūrai formuotis, taip pat garantuoti tautos, krašto kultūros tęstinumą, jos tapatybės išsaugojimą, nuolatinį jos vertybių kūrimą, puoselėti krašto atvirumą ir dialogiškumą.“ (Švietimo įstatymas, I skirsnis, 3 str.) Įvardinti tikslai nurodo neformaliojo švietimo kokybę formuojančius veiksnius ir laukiamus rezultatus – vertybinės orientacijos, asmens savybės, gebėjimai, kompetencijos, poreikiai, kultūra, tradicijos, tęstinumas. Kitaip tariant, siekiama asmens socialinio aktyvumo nacionaliniu bei tarptautiniu lygmeniu, kuris išreiškiamas ir pragmatizmo filosofijos šalininkų darbuose, jog vaikas turi ugdytis, neatskirtas nuo socialinės realybės, socialinio gyvenimo, šiuo atveju, Šiaulių rajono regiono.

Švietimo įstatyme (2011) įvardyti esminiai švietimo principai: *lygios galimybės, kontekstualumas, veiksmingumas ir tęstinumas* (Švietimo įstatymas, I skirsnis, 5 str.) svarbūs ir neformaliojo vaikų švietimo veikloje. Šių principų pagrindu neformaliojo švietimo kokybė gali būti įgyvendinta užtikrinant mokinių lygias galimybes dalyvauti veikloje, suvokiant švietimo veiklų bendrumą – kontekstualumą, jog visos visuomenės veiklos yra susijusios su vienu objektu – žmogumi, kuris ir skatina tinkamą visuomenės sričių funkcionavimą. Veiksmingumo ir tęstinumo principai įgyvendinami neformaliojo švietimo veikloje apjungiant formaliojo švietimo veiklų rezultatus, asmens patirtį bei savybes, todėl šios veiklos kokybės kriterijai atliepiama pragmatizmo pedagogikos idėją, jog asmuo, sprenddamas realias gyvenimo problemas, šiuo atveju – neformaliojo švietimo veikloje patenkindamas asmeninius poreikius, pasiekia individualią gerovę, nepažeisdamas visuomenės poreikių, o tiesiog juos suvokdamas ir susitapatindamas su jais. Todėl nagrinėjant neformaliojo vaikų švietimo kokybę Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose būtina įvertinti švietimo principų įgyvendinimo mastą asmens poreikių patenkinimo aspektu.

Vaikų ir jaunimo socializacijos programoje (2004) atkreipiamas dėmesys, jog mažinami neformaliojo vaikų švietimo veiklų finansavimo resursai, lemiantys neformaliojo vaikų švietimo dalyvių skaičiaus mažėjimą, siaurinant jų pasirinkimo galimybes. Moksleiviai praranda galimybę patenkinti individualius ugdymosi poreikius, kurie lemia asmens socializacijos procesą per neformaliojo vaikų švietimo veiklą. Asmuo netenka galimybės išreikšti ir pažinti save kaip asmenybę ir visuomenės narį, kadangi prarandama galimybė patenkinti saviraiškos poreikius, socialinę kompetenciją bei neįsisąmoninama informacinė kultūra. Todėl neformaliojo vaikų švietimo kokybės vertinimas mokinių poreikių patenkinimo aspektu tampa itin aktualus, kalbant apie finansinę šios veiklos būseną, kurią pažymi ir atitinkamos veiklos programos.

Be to, Vaikų ir jaunimo socializacijos programoje (2004) nurodoma, jog kasmet didėja

socialinę atskirtį patiriančių šeimų ir tuo pačiu socialiai ir pedagogiškai apleistų vaikų. (Vaikų ir jaunimo socializacijos programa, 2004, III skirsnis, 12 str.) Todėl turėtų būti skatinamas įvardintų trūkumų šalinimas, į kurį pastaruoju metu mažai orientuota švietimo sistema, remiantis finansiniais šios veiklos ištekliais. Be to, pažymima, jog mokyklose nepakankamai organizuojama socioedukacinė veikla – mažai priemonių, padedančių vaikui integruotis į socialinę aplinką, neatsižvelgiama į vaiko padėtį ir patirtį. Ypač tai galima pastebėti kaimo vietovių mokyklose, kurių pakankamai yra ir Šiaulių rajone. Todėl remiantis išdėstytais programoje pastebėjimais būtina išsiaiškinti, kaip šios problemos sprendžiamos ir įgyvendinamos Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų neformaliojo vaikų švietimo veiklose, siekiant patenkinti mokinių poreikius.

Vaikų ir jaunimo užimtumo (2005) bei Kryptingo užimtumo (2005) programose nurodoma, jog siekiama ugdyti vaikų ir jaunimo socialines, edukacines ir profesines kompetencijas, iniciatyvą, vadovaujantis asmens poreikiais. Taipogi programose nurodoma, jog neformaliojo vaikų švietimo veiklose siekiama įtraukti kuo daugiau socialinių partnerių, kurie pagelbėtų šioms veikloms tapti atviroms visuomenei bei padėtų vaikui suvokti individo ir visuomenės santykį. Tuo pačiu, neformalusis švietimas tampa atviras visuomenei bei atliepia švietimo kontekstualumo principą, kuris reikšmingas aiškinantis šios veiklos kokybės užtikrinimą vaikų poreikių patenkinimo aspektu.

Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudų ir prieinamumo tyrimo ataskaitoje (2006) nurodoma, kad vaiko ugdymas turi apimti fizinį, psichinį ir sociokultūrinį vaiko puoselėjimą. Šiuo atžvilgiu išryškintas švietimo veiksmingumo principas, kuris reikšmingas siekiant išsiaiškinti neformaliojo vaikų švietimo kokybės užtikrinimą, patenkinant mokinių poreikius, kadangi veiksmingumo principas apjungia visapusišką asmens suvokimą. Veiksmingumo principas nurodo, jog asmuo privalo suvokti, jog jis yra visapusiška asmenybė, todėl siekiant išsiaiškinti neformaliojo vaikų švietimo kokybę mokinių poreikių patenkinimo aspektu, būtina atkreipti dėmesį, kiek asmuo suvokia savo visapusiškumą. Taip pat ataskaitoje pažymima, kad neformalusis švietimas suteikia kompetencijas įgalinančias vaikus ir jaunas žmones įsitraukti į bendruomenę, tapti socialiai aktyviais. Šiuo atveju, patvirtinama humanizmo pedagogikos idėja, jog mokykla privalo palaikyti ryšius su socialine aplinka. Visa tai reikšminga siekiant išsiaiškinti neformalaus švietimo kokybę Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose mokinių poreikių patenkinimo aspektu, kadangi mokinių poreikiai ir socialinė aplinka artimai tarpusavyje siejasi. Atkreipiamas dėmesys, jog žymiai skiriasi regionų neformaliojo švietimo veiklų pasiūla, skiriamos lėšos veikloms bei nepakankamai išnaudojamos sociokultūrinės ir edukacinės erdvės

neformaliajam ugdymui organizuoti. Problematiškas ir vaikų susisiekimasis su mokykla, mokymosi krūvių dilema, kurie lemia neformaliojo švietimo kokybės blogėjimą. Mažinamos galimybės siekti asmeninės gerovės ir palaikyti ryšius su socialine aplinka. Ataskaitoje pažymimos neformaliojo vaikų švietimo problemos aktualios ir tiriant neformaliojo vaikų švietimo kokybę Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose mokinių poreikių patenkinimo aspektu, kadangi išskirtos bendrosios problemos sprendžiamos skirtinguose regionuose įvairiai. Šiuo atveju siekiama išsiaiškinti, kaip įvardintas problemas sprendžia Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklos, siekdamas patenkinti mokinių poreikius neformaliojo švietimo veiklose.

Esminiame neformaliojo vaikų švietimo dokumente - Neformaliojo švietimo koncepcijoje - teigiama, kad šia veikla siekiama įgyti kompetencijas, tapti sąmoninga asmenybe, sugebančia veikti visuomenėje ir prisitaikyti prie kintančios aplinkos, lavinant kritišką mąstymą, padedantį orientuotis dinamiškoje visuomenėje. Visa tai leidžia asmeniui prisitaikyti prie aplinkos ir maksimaliai save realizuoti. Be to, koncepcijoje, kaip ir LR Švietimo įstatyme, vadovaujamas principais, kurie padeda apibrėžti neformaliojo vaikų švietimo kokybę. Tai aktualumas, demokratiškumas, prieinamumas, individualizavimas, savanoriškumas. Aktualumo, demokratiškumo bei prieinamumo principai artimai siejasi tarpusavyje, kadangi demokratiškumu asmeniui suteikiama laisvė, formuojanti prieinamumo ir aktualumo principus, kurie priklausomi nuo asmens ir visuomenės poreikių įgyvendinimo. Prieinama veikla yra ir aktuali, kadangi šia veikla domimasi, ji yra reikšminga, todėl siekiant išsiaiškinti neformaliojo vaikų švietimo kokybę mokinių poreikių patenkinimo aspektu prieinamumo bei aktualumo ir demokratiškumo principai turi didelę reikšmę. Kita vertus, individualizavimo bei savanoriškumo principai, kurie taipogi tarpusavyje artimai siejasi, turi lygiavertę reikšmę prieinamumo, demokratiškumo bei aktualumo principams tiriant neformalaus švietimo kokybę, kadangi šie principai remiasi asmens individualybe.

Kalbant apie ugdomas asmens kompetencijas neformaliajame švietime, Neformaliojo švietimo koncepcijoje pabrėžiama, kad šioje veikloje ugdomos asmeninės, socialinės ir edukacinės, profesinės kompetencijos. Šių kompetencijų lavinimą apibrėžia neformaliojo švietimo principai, kad kiekvienas vaikas yra individualybė ir tuo pačiu visuomenė, nes jis yra bendruomenės narys, ką patvirtina ir pragmatizmo bei humanizmo ugdymo(si) paradigmos, kuriose siekiama, jog švietime asmuo ir socialinė aplinka būtų vienas bendras derinys.

Valstybinėje švietimo 2012 – 2033 m. strategijoje teigiama, kad švietime vadovaujamas vertybiniais nuostatais – humaniškumu, demokratiškumu, lygiomis galimybėmis, nacionaline tapatybe, tradicijų tęstinumu, pilietiškumu ir atvirumu įvairovei. Taip pat įvardijamas

kūrybiškumas, atsakingumas, efektyvumas, kontekstualumas, atvirumas naujovėms ir geriausiai pasaulio praktikai. Siekiama suteikti asmeniui savarankiško ir aktyvaus gyvenimo pagrindus, nuolat tobulinti savo gebėjimus, aktyviai dalyvauti socialiniame, ekonominiame ir kultūriniame gyvenime. Šie švietimo strategijoje apibrėžti nuostatai laiduoja švietimo kokybės prasmę, todėl siekiant išsiaiškinti neformaliojo vaikų švietimo kokybę Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose mokinių poreikių patenkinimo aspektu būtina atkreipti dėmesį, kaip šie nuostatai atitinkame regione yra įgyvendinami, siekiant neformalaus švietimo kokybės.

Ankstyvojo pasitraukimo iš švietimo sistemos prevencijos programoje nurodoma, kad pasitraukimą iš švietimo sistemos lemia asmeninės, socialinės ekonominės ir struktūrinės priežastys, kurios siejasi ir su neformaliojo vaikų švietimo kokybės užtikrinimo galimybėmis mokinių poreikių patenkinimo aspektu. Todėl siekiant išsiaiškinti neformaliojo vaikų švietimo kokybę Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose mokinių poreikių patenkinimo aspektu naudinga atsižvelgti ir į programoje nurodytas moksleivių pasitraukimo iš švietimo sistemos priežastis, kurios reikšmingos švietimo kokybės užtikrinimui.

Kiekviena mokykla individualiai, remdamasi valstybiniais, švietimo veiklą reglamentuojančiais dokumentais, savo veiklą reglamentuoja institucijos vizija ir misija, kurios apibrėžia esminius mokyklos veiklos orientyrus, kurie lemia ir neformalaus ugdymo kokybės organizavimą. Tyrime sutikusią dalyvauti mokyklų vizijose nurodoma, jog siekiama asmens vertybių, bendravimo, tradicijų ir kultūros puoselėjimo bei atitinkamos ugdymosi pakopos paslaugų teikimą. Šiuo aspektu mokyklos aiškiai nurodo savo veiklos orientaciją į pragmatizmo ir humanizmo pedagogikos krypties idėjų įgyvendinimą, kuomet orientuojamasi į asmenį ir visuomenę. Mokyklų vizijose ir misijose išsikelti tikslai orientuoti ir į neformalaus vaikų ugdymo kokybės kriterijus, kad vaikas turi būti ugdomas jo poreikių pagrindu individualiai ir visuomeniškai, kadangi siekiama visapusiškos asmenybės ugdymo. Tuo pačiu mokyklų individualūs siekiai leidžia interpretuoti, jog mokyklos vadovaujasi pagrindiniais neformalųjį vaikų švietimą reglamentuojančiais dokumentais formuodamos savo individualią veiklą formaliojo ir neformaliojo vaikų švietimo kokybės užtikrinimo atžvilgiu, atliepiant esminius švietimo veiklos principus, tikslus bei uždavinius.

Apibendrinant juridinį neformalaus ugdymo aspektą, galima pažymėti, jog yra apibrėžiami esminiai neformalaus ugdymo tikslai ir jų įgyvendinimo principai, nuostatos kurie nurodo aiškią neformalaus ugdymo kokybės tyrimo kryptį – išsiaiškinti, ar Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose patenkinant mokinių poreikius neformaliojo švietimo veiklose yra užtikrinamas socialiai aktyvaus asmens, gebančio suvokti savo ir aplinkinių asmenų vaidmenų

bendrumą ir skirtynes jį supančioje aplinkoje bei kryptingai patenkinančio savo poreikius fenomenas. Visuose neformalųjį ugdymą reglamentuojančiuose dokumentuose aiškiai laikomasi pragmatizmo ir humanizmo pedagogikos krypties idėjų, jog švietimas, individas bei socialinė aplinka yra vienas nedalomas derinys, kas aktualu ir nagrinėjant neformalaus švietimo kokybę Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose mokinių poreikių patenkinimo aspektu.

1.2. Neformaliojo vaikų švietimo kokybės ekonominis aspektas

Popamokinės veiklos veiksmingumo tyrimo ataskaitoje (2003) bei mokslo studijoje „Neformalusis švietimas Lietuvoje. Faktai. Interesai. Vertinimai“ (2009) pažymima, jog neformaliojo vaikų švietimo sričiai nėra skiriama pakankamai lėšų, todėl nėra tinkamai patenkinami mokinių poreikiai bei prarandama veiklos kokybė. Šis pastebėjimas aktualus ir Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose organizuojamų neformaliojo vaikų švietimo veiklų atžvilgiu, kadangi ekonominė padėtis lemia šių veiklų kokybę, siekiant patenkinti moksleivių poreikius.

Kalbant apie ekonominį neformaliojo vaikų švietimo kokybės aspektą, Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijos 2008 m. lapkričio 28 d. pažymoje Nr. OR1-20(5.1-24) nurodoma, jog įgyvendindamos Neformaliojo vaikų švietimo koncepciją, savivaldybių institucijos nustato neformaliojo švietimo politiką savivaldybėse, tame tarpe ir moksleivio krepšelio lėšų, skirtų atsiskaityti už neformalųjį vaikų švietimą, perskirstymo ir naudojimo tvarką bei lėšų dydis savivaldybėse yra skiriamas pagal Mokinio krepšelio ir sutartinių mokinių skaičiaus apskaičiavimo metodiką, kuomet mokinys ar jo tėvai turi teisę pasirinkti tik vieną iš mokinio krepšelio finansuojamą neformaliojo švietimo tiekėją. Šiuo atveju išryškėja neformaliojo vaikų švietimo kokybės, ekonominiu aspektu, bei mokinių poreikių patenkinimo mažinimas, kadangi kiekvienai savivaldybei yra suteikiamos individualios galios finansuoti neformaliojo švietimo užsiėmimus, todėl didėja regioniniai skirtumai, kadangi skirtingos savivaldybės disponuoja varijuojančiomis lėšomis, skirtomis finansuoti neformaliojo švietimo veiklas. Kartu mažinamos ir šių veiklų klientų galimybės, kadangi sudaromos sąlygos rinktis tik vieną neformaliojo švietimo veiklą, neatsižvelgiant į vaiko poreikius, savivaldybėms vadovaujantis švietimo politikos nuostatomis. Kita vertus, ši ekonominė politika siekia koncentruoti vaiko poreikius neformaliajame švietime, remiantis tik esminiais asmens norais ir galimybėmis, tačiau prarandama visapusiškos asmens socializacijos galimybė.

Minėtoje Švietimo ir mokslo ministerijos pažymoje (2008 m. lapkričio 28 d., Nr. OR1-

20(5.1-24)) nurodoma, jog moksleivių krepšelių lėšas, skirtas atsiskaityti už neformalųjų vaikų švietimą, perskirsto ir naudojimo procedūras atlieka savivaldybės administracija. Todėl iš esmės pagrindiniu neformaliojo vaikų švietimo finansavimu šaltiniu tampa savivaldybė, kurios teritorijoje esančios bendrojo lavinimo mokyklos vykdo neformaliojo švietimo veiklas. Kiekvienai savivaldybei yra suteikiamos autonominės teisės šiomis lėšomis disponuoti, todėl ima formuotis neformaliojo švietimo veiklų finansavimo skirtumai pagal asmens gyvenamąją vietą bei formuojasi skirtingas pedagoginių kryptių įgyvendinimas, kadangi diferencijuotas finansavimas lemia skirtingas galimybes ugdytą susieti su socialine aplinka ir formuoti asmeninę gerovę tenkinantį neformalųjį ugdymą. Tuo pačiu prarandama ugdymo sociologinė reikšmė – diferencijuotas finansavimas riboja asmens atvirumo ir dialogo su visuomene galimybę, sąlygojančią neformaliojo vaikų švietimo kokybę.

2012 m. kovo 29 d. Šiaulių rajono savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklų švietimo būklės projekte nustatyta, jog 2011 – 2012 m. bendrojo ugdymo mokyklose neformaliajam ugdymui panaudota 560,5 valandų iš galimų 700. Šie skaičiai rodo, jog finansuota tik 80,07 proc. neformaliajam švietimui skirtų valandų ir pagrindinis šio rodiklio motyvas – mokinio krepšelio lėšų stoka, mažėjantis mokinių skaičius mokyklose, todėl taupoma neformaliojo švietimo sąskaita. Tokiu būdu prarandama galimybė pasiekti maksimalią gerovę, tenkinant asmeninius poreikius ir ją sieti su visuomenės normomis. Taipogi nyksta socialinės aplinkos ir mokyklos ryšys, kadangi mokykla tampa neįgali atliepti socialinės aplinkos poreikių, kurie išreiškiami per vaikų poreikius, lankančius papildomo ugdymo veiklas. Susiformavusios situacijos išvada - didėja neformaliojo švietimo kokybės stygius ir regioniniai skirtumai, kas neigiamai atsiliepia formaliajam ugdymui ir asmens individualiai ir visuomeninei gerovei, kurios siekiama pragmatizmo ir humanizmo pedagoginių kryptių idėjomis, kuriomis paremta švietimo kokybiška veikla.

Tame pačiame projekte pastebima, jog daugumoje mokyklų papildomo ugdymo valandos yra skirstomos įvertinus mokinio krepšelio lėšas ir turimų specialistų skaičių, ugdymo koncentrus ir klasių komplektų skaičių. (*Šiaulių rajono savivaldybės bendrojo lavinimo mokyklų švietimo būklės projektas*, 2012 m. kovo 29 d.). Tai akivaizdžiai įrodo, jog mažesnėse kaimo mokyklose yra silpniau užtikrinama neformalaus vaikų švietimo kokybė, kadangi mažesnėse bendrojo lavinimo mokyklose yra mažiau specialistų, ugdymo koncentratų – mokinių bei klasių komplektų. Todėl vaikams, kurie mokosi šiose mokyklose ir nori patenkinti savo poreikius neformaliojo švietimo pagalba, tenka vykti į kitas, dažniausiai miesto, mokyklas, kuriose jiems gali būti užtikrinamas kokybiškas ir jų poreikius atitinkantis neformalusis švietimas. Kaip

teigiama dienraščio „Šiaulių naujienos“ 2012-07-12 straipsnyje „*Vaikai tapo lukašeniškos politikos įkaitais. Teismas spręs, ar Šiaulių valdžia teisi penkiolika kartų didesniais mokesčiais apkrovusi vaikus iš aplinkinių rajonų*“ Šiaulių rajono moksleiviams Šiaulių miesto neformaliojo švietimo įstaigose taikomas didesnis mokestis už neformaliojo švietimo veiklas. Tuo įrodoma, jog didinamas kaimo gyventojų galimybių skirtumas, kadangi miesto mokyklų moksleiviams už neformaliojo švietimo veiklas taikomas mažesnis užmokestis, nei moksleiviams iš rajono mokyklų. Šiuo atžvilgiu savivaldybės didina neformaliojo vaikų švietimo veiklose ugdymo sociologinę disproporciją, sąlygojančią mokinių poreikių diferencijavimą bei siaurinimą. Todėl neformaliojo vaikų švietimo veiklose neužtikrinamas kryptingas pragmatizmo ir humanizmo krypties idėjų įgyvendinimas, paremtas asmens laisve ir gerove.

Mokyklų vadovai Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų švietimo būklės vertinimo projekte (*Šiaulių rajono savivaldybės bendrojo lavinimo mokyklų švietimo būklės projektas*, 2012 m. kovo 29 d.) įvardija pagrindinius neformaliojo ugdymo veiksmingumo rodiklius – lankomumą ir veiklos rezultatyvumą, kuriais vadovaujasi skirstant lėšas šių veiklų finansavimui. Veiksmingumo rodiklis sąlygoja ir neformaliojo švietimo kokybę, kadangi lankomi ir duodantys rezultatus užsiėmimai lemia tos veiklos kokybę – poveikį asmeniui ir visuomenei bei poreikių patenkinimą. O rezultatyvi veikla turi būti finansuojama tinkamai ir užtikrinamas jos tikslingas funkcionavimas. Tuo tarpu mažiau lankoma ir ne itin rezultatyvi veikla dažniausiai tampa taupymo šaltiniu, neatsižvelgiant į mažumos – vaikų, kurie lanko šį užsiėmimą, poreikius. Todėl susiformuoja paradoksas, skatinantis rinktis tą neformaliojo švietimo veiklą, kurią lanko dauguma. Todėl nyksta galimybė pasiekti asmeninę gerovę, nepažeidžiant visuomenės normų. Silpnėja pragmatizmo pedagogikos propaguojamos idėjos, kuriomis remiasi valstybiniai dokumentai, kuriais privalo vadovautis visos bendrojo lavinimo mokyklos, neišskiriant regioninių skirtumų, todėl formuojasi problematinės neformaliojo švietimo kokybės sritys poreikių patenkinimo aspektu.

Kita vertus, projekte pažymima, jog neformaliojo švietimu apimta 97,2 proc. visų bendrojo ugdymo mokyklų mokinių. (*Šiaulių rajono savivaldybės bendrojo lavinimo mokyklų švietimo būklės projektas*, 2012 m. kovo 29 d.) Šis skaičius nurodo, jog neformalusis švietimas skatina mokyklos bendradarbiavimą su jos socialine aplinka, t. y., kad mokykla užima savo klientus, tačiau nėra aišku, ar jos paklausa atitinkamai nurodo vaiko poreikių patenkinimą. Galbūt vaikas lanko tą neformaliojo švietimo užsiėmimą, kuris yra paklausus mokykloje, tačiau netenkinantis jo poreikius ir lūkesčius, o tiesiog populiarus draugų tarpe. Todėl būtina išsiaiškinti, ar vaikai Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose lankantys neformaliojo

švietimo užsiėmimus juos renkasi savo poreikių ir lūkesčių pagrindu, ar siekdami draugų pritarimo ir populiarumo, kas itin svarbu paauglystės laikotarpiu.

Šiaulių rajono savivaldybės bendrojo lavinimo mokyklų švietimo būklės projekte (*Šiaulių rajono savivaldybės bendrojo lavinimo mokyklų švietimo būklės projektas*, 2012 m. kovo 29 d.) pažymima, jog neformalusis švietimas vykdomas per 358 būrelius. Šis skaičius iš pirmo žvilgsnio atrodo pakankamai didelis, tačiau lyginant šių būrelių ir panaudotų valandų neformaliajam švietimui skaičių santykį, tampa aišku, jog vienam būreliui Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose teskirama 1,56 val. - maksimaliai 1 užsiėmimas per savaitę. Vadinas, sumažėja vaiko užimtumas po pamokų, todėl prarandama galimybė patirti asmeninę gerovę bei laisvę, kurios itin akcentuojamos humanistinės ir pragmatizmo pedagogikos krypčių šalininkų bei formuojasi neformaliojo vaikų švietimo kokybės problemos bei visuomeninio užimtumo trukdžiai, lemiantys ugdymo sociologinės reikšmės nykimą.

Kita vertus, projekte nurodoma, jog nemažas procentas tikrintų mokyklų mokinių nedalyvauja neformaliojo švietimo veikloje. Nelankymo priežastys sąlygotos savivaldybės mokyklų tinklo specifikos – mokinių amžiaus, mokyklos geografinės padėties ir materialinių galimybių. (*Šiaulių rajono savivaldybės bendrojo lavinimo mokyklų švietimo būklės projektas*, 2012 m. kovo 29 d.). Tai nurodo dar vieną neformaliojo švietimo kokybės bendrojo lavinimo mokyklose problemą – jų nelankymą, kas siejasi su šios veiklos kokybės trūkumu, kadangi veikla praranda klientus, į kuriuos ji orientuota. Tačiau nelankymo priežastys taip pat sąlygojamos ekonominių šeimos išteklių, kadangi kiekvienos veiklos lankymas reikalauja atitinkamų finansinių galimybių, todėl vaikui tenka rinktis tą veiklą, kurią pajėgūs finansuoti jo tėvai. Kita vertus, dažnas atvejis, jog tėvai parenka vaikui neformaliojo švietimo užsiėmimą, kadangi jie geriausiai pažįsta ir supranta savo atžalos poreikius ir stengiasi juos tinkamai realizuoti. Tačiau ir tokiu atveju susiduriama su reikšminga neformaliojo švietimo kokybės problema – geografinė mokyklos padėtimi bei finansinėmis galimybėmis, kurie taip pat lemia neformaliojo švietimo kokybę, kadangi vaikai, kurie neturi galimybės susisiekti su mokykla, kurioje jie gali lankyti neformaliojo švietimo veiklas nemokamai, praranda galimybę patenkinti savo poreikius ir pasiekti asmeninę gerovę, kuri akcentuojama švietimo strategijoje ir juridiniuose dokumentuose bei pragmatizmo ir humanizmo pedagogikos krypčių idėjose. Taipogi ir mokyklos geografinė padėtis lemia jos atvirumą socialinei aplinkai. Jei moksleivis neturi galimybės lankyti neformaliojo švietimo veiklas bendrojo lavinimo mokykloje, prarandamas šansas mokyklai pažinti savo socialinę aplinką, kadangi jos klientas neišreiškia savo poreikių ir jų nepatenkina per mokyklos teikiamas paslaugas. Todėl asmuo ir mokykla

tampa socialiai izoliuoti subjektai, netenkantys atvirumo ir dialogo principų įgyvendinimo.

Projekte atkreipiamas dėmesys, jog intelektiniam ugdymui šiame panaudota mažiau neformaliojo švietimo valandų – tik 7,5 proc., kuomet 2009 – 2010 m. ir 2010 – 2011 m. panaudota po 8,8 proc. (*Šiaulių rajono savivaldybės bendrojo lavinimo mokyklų švietimo būklės projektas*, 2012 m. kovo 29 d.) Šią situaciją formuoja finansavimo stygius, mokinių skaičiaus kaita, todėl nyksta neformalaus ugdymo kokybės užtikrinimo galimybė, kadangi šios veiklos vienas iš tikslų – tobulinti, geriau įsisavinti formaliojo švietimo pagrindus.

Apžvelgus Šiaulių rajono savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklų švietimo būklės projektą bei Švietimo ir mokslo ministerijos pažymą ekonominiu neformaliojo švietimo kokybės atžvilgiu, pastebimas šios ugdymo veiklos kokybės nykimas, kurį aktyviausiai skatina lėšų stygius ir mokinių skaičiaus kaita. Be abejo, tai siejasi ir su pedagoginių kryptių idėjų nykimu ir juridinių dokumentų pažeidimu, kas formuoja nekokybišką neformaliojo vaikų švietimo bendrojo lavinimo mokyklose įvaizdį, kadangi šios veiklos sąskaita yra taupomos formaliajam švietimui skiriamos lėšos, nesuvokiant ir neformaliojo švietimo veiklų reikšmės individualiam ir visuomeniniam asmenybės formavimuisi, kurį itin aiškiai reglamentuoja švietimo srities juridiniai dokumentai. Kartu mokykla praranda ir ryšius su jos socialine aplinka bei formuojasi ugdymo įstaigos ir ugdytinių izoliacijos reiškinys, todėl išnyksta mokyklos ir visuomenės ryšys bei auklėtinių nepasitenkinimas ugdomąja veikla, nepatenkinant jų poreikių. Ši susiformavusi ekonominė-socialinė padėtis neformaliojo vaikų švietimo atžvilgiu aktuali ir nagrinėjant Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų neformaliojo vaikų švietimo kokybę mokinių poreikių patenkinimo aspektu.

1.3. Socialinis – psichologinis neformaliojo vaikų švietimo kokybės aspektas

Neformaliojo vaikų švietimo kokybė, kaip ir formalusis švietimas, siejasi su asmens ir visuomenės socialine-psichologine gerove, kurią galima užtikrinti tinkamu šio aspekto išaiškinimu ir įgyvendinimu. Socialinį – psichologinį neformaliojo vaikų švietimo aspektą išaiškina edukologijos, psichologijos ir sociologijos mokslų sričių atstovai – Štuopytė, 2010; Vyšniauskytė – Rimkienė, 2007; Biliūtė-Aleknavičienė, 2003; Šukytė, 2007; Laužackas, 2004; Ranonytė, 2006; Banevičiūtė, 2009; Barkauskaitė, 2007; Bukšnytė ir Pukelytė, 2008; Grigaitė ir Antanavičiūtė, 2006 ir kt., kurie atlikdami tyrimus, padaro išvadas, formuojančias neformaliojo vaikų švietimo kokybės reiškinį. Šiose išvadose išryškėja, kuo neformaliojo vaikų švietimo

veiklos reikšmingos edukologijos, sociologijos ir psichologijos mokslų atžvilgiu, aiškinama, kokia šio aspekto reikšmė neformaliojo vaikų švietimo kokybei.

E. Štuopytė (2010) akcentuoja grėsmingą švietimo problemą – vaikų pasitraukimo iš švietimo sistemos skaičiaus augimą. Šio reiškinio dažna priežastis, autorės pastebėjimu, nesėkmės moksle ir nepalanki atmosfera šeimoje bei mokykloje. Šie faktai taipogi yra aktualūs ir neformaliojo vaikų švietimo kokybės atžvilgiu, kadangi nesėkmės moksle ir nepalanki atmosfera šeimoje skatina traukimąsi ir iš neformaliojo vaikų švietimo veiklų, kadangi vaikas renkasi nesimokymo, neraštingumo kelią bei kartu prarandama galimybė mokyklai palaikyti artimus santykius su socialine aplinka, kurios vienetas – vaikas – traukiasi iš švietimo sistemos ir renkasi gatvės gyvenimą, kuriame siekia patenkinti savo poreikius. Todėl tyrėja straipsnyje siūlo ir aptaria socialinės aprėpties galimybę, kuria siekiama įtraukti asmenį į bendruomenę ir skatinti jo suvokimą, jog jis yra atitinkamos sistemos dalis, priklausanti tam tikrai bendruomenei. Įtraukimą sociologės manymu, galima paskatinti per įvairias mokymosi ir visuomenines aplinkas. Kartu yra skatinamas asmens emocinis-psichologinis augimas, kuris reikšmingas visapusiškam asmenybės susiformavimui, kuriuo rūpinasi ir neformaliojo švietimo veiklos. Galima pastebėti, jog neformaliojo vaikų švietimo veiklos – tai viena iš galimybių mažinti augantį pasitraukiančiųjų iš švietimo sistemos moksleivių mąstą, kadangi per neformaliojo švietimo veiklas skatinamas asmens suvokimas, jog jis yra mokyklos, šeimos bei visuomenės narys, kuris šiose aplinkose gali patenkinti savo poreikius. Atkreiptinas dėmesys, kad kitaip, nei formaliojo švietimo aplinkoje, neformaliajame švietime ugdymosi aplinkos nėra struktūrizuotos ir disciplinuotos. Šiose ugdymo aplinkose asmuo gali laisvai reikšti savo nuomonę, požiūrius, dalintis savo patirtimi su įvairaus amžiaus moksleiviais, kurie yra pasirinkę atitinkamą neformalaus ugdymo programą, todėl sudaromos sąlygos vaikui naikinti nepasisekimo, nusivylimo jausmą ir jį išsakyti, mėginti spręsti su kitais bendraminčiais. Tokiu būdu neformalusis švietimas suteikia galimybę vaikui save suvokti kaip socialinės aplinkos narį, kaip atitinkamos bendruomenės svarbią dalį, kurioje jo nuomonė ir patirtis yra vertinama ir skatinama tobulėti. Todėl galima daryti išvadą, jog tinkama neformaliojo vaikų švietimo bendrojo lavinimo mokykloje kokybė užtikrina socioedukacinę aprėptį ir pasitraukiančiųjų iš švietimo sistemos skaičiaus mažinimą, skatindamas poreikių patenkinimą. Tuo pačiu, neformaliojo vaikų švietimo veiklos padeda įgyvendinti švietimo paradigmų – pragmatizmo ir humanizmo – idėjų kryptingą įgyvendinimą, kuriose siekiama užtikrinti asmens laisvę bei asmeninę gerovę.

J. Vyšniauskytė - Rimkienė (2007) atkreipia dėmesį į socialinės kompetencijos svarbą

asmens ugdymuisi, kuris reikšmingas asmens efektyviam socialiniam veikimui. Tyrėja konstatuoja, jog geri socialiniai gebėjimai padeda moksleiviams plėtoti draugiškus ryšius su bendraamžiais, tėvais, mokytojais, vyresniais asmenimis. Šiuo aspektu tyrėja akcentuoja pragmatizmo pedagogikos krypties idėjas, kurios teigia, kad asmuo turi būti socialiai aktyvus, neatsiskirti nuo socialinės aplinkos, kurioje jis veikia. Be kita ko, mokslininkė pastebi, jog siekiant daryti teigiamą įtaką moksleivių socialinės kompetencijos plėtotei ugdymo procese būtų veiksminga mokiniams suteikti daugiau galimybių lavinti naujus socialinius gebėjimus specifinių situacijų metu, atsižvelgti į ugdytinių specifinius poreikius (ten pat, p. 102). Remiantis J. Vyšniauskyte – Rimkiene galima daryti išvadą, jog moksleivių socialinės kompetencijos aktyviai yra plėtojamos neformaliojo švietimo veiklose, kadangi šiuose užsiėmimuose yra akcentuojamas mokinių poreikių patenkinimo tikslas, kuris siejasi su įvairiapusių mokymosi aplinkų formavimu. Kokybiškas neformalusis švietimas įgalina vaiką tenkinti savo poreikius, kurių pagrindu formuojasi socialinės kompetencijos, kadangi vaikų poreikiai neformaliojo švietimo veikloje yra patenkinami individualiai ir visuomeniškai - kiekvienas savo poreikius tenkina asmeniškai, tačiau per bendrąją veiklą – lankomą neformaliojo vaikų švietimo būrelį mokykloje. Todėl vaikas ima suvokti, jog jis yra ir individas, ir visuomenės narys, tai lemia, kad jis tampa socialiai aktyvus. Šiuo atžvilgiu atliepiamos pagrindinės humanizmo ir pragmatizmo pedagogikos krypties idėjos, jog ugdymas ir visuomenė turi būti bendras darinys, papildantis vienas kitą. Tuo pačiu plėtojama ugdymo sociologinė reikšmė, kuri pasireiškia asmens atvirumu bei dialogu su pačiu savimi ir visuomene, nes pažįstami individualūs bei bendruomeniniai poreikiai bei nuostatos, kuriomis vadovaujantis asmuo visapusiškai ugdomi.

E. Biliūtė-Aleknavičienė (2003) teigia, kad labai svarbu, jog vaikai ir paaugliai galėtų jungtis į organizacijas, kuriose spręstų savo problemas su jiems artima bendraamžių grupe. Neformaliojo vaikų švietimo veiklos šiuos reiškinius aktyviai įgyvendina, kadangi šiose veiklose sudaroma galimybė vaikams ir paaugliams spręsti savas problemas ir bendrauti su įvairaus amžiaus vaikais bei paaugliais. Taipogi akcentuojama (ten pat, p. 141), jog jaunimo organizacijos stengiasi vesti jaunimą tautinio auklėjimo keliu, mokomasi bendrauti ir bendradarbiauti, susidaro elementarūs demokratinius dalyvio viešajame gyvenime įgūdžiai bei skatinama pasaulėžiūra, saviaukla, asmenybės savikūra. Minėtų organizacijų tikslai atliepia pragmatizmo ir humanizmo pedagogikos krypties bei neformalaus vaikų švietimo tikslus, kuriais siekiama visapusiškos asmenybės ugdymosi. Akcentuojama ir ugdymo sociologinė reikšmė, pasireiškianti atvirumo ir dialogo santykiu, reikšmingu socializacijos ir ugdymo kokybės

dėmenims.

D. Šukytė (2007) aptaria neformalaus ugdymo realizavimui įtaką darančius veiksnius ir konstatuoja, jog neformalusis vaikų ugdymas suprantamas ne tik kaip pozityvios socializacijos sudedamoji dalis, kuri veikia ne tik ugdymo sistemoje, bet ir visoje sociokultūrinėje erdvėje. Mokslininkės teigimu, pozityvios socializacijos procesas tiesiogiai susijęs su neformaliojo ugdymo dėka vykstančiais procesais. (ten pat, p. 80) Pastebima, jog vaiko laisvalaikio kokybė priklauso ne tik nuo šeimos kūrybiškumo, asmeninių vaiko poreikių, bet ir nuo edukacinių ir socialinių institucijų siūlomų paslaugų pasiūlos, kuri atliktų tyrimų atžvilgiu, nėra pakankama finansiniu atžvilgiu. (ten pat, p. 80) D. Šukytės (2007) nuomone, pozityvus bendravimas, saviraiška laisvalaikiu gerina vaiko psichosocialinę būseną, skatina teigiamą savęs vertinimą. Be to, neformaliojo vaikų švietimo veiklose leidžiama vaikams įgyti humaniškumo, demokratiškumo bendravimo įgūdžių, o vaikų ir pedagogų bendravimo stilius ir elgesys yra paremti partneryste ir bendro tikslo siekimu bei informacijos šaltinių įvaldymu. (ten pat, p. 81) Pažymima, jog neformaliojo vaikų švietimo veiklomis tenkinamos bendrojo lavinimo spragos bei formuoja tokias asmenybės savybes, kurios reikalingos kiekvienos veiklos sėkmei, todėl sėkmingai atliepiamos humanizmo bei pragmatizmo pedagogikos krypties idėjos – asmeninė gerovė, nepažeidžiant visuomenės normų.

R. Laužackas ir L. Kaminskienė (2004) pastebi, kad sparti ekonominė ir socialinė kaita verčia vertinti tai, kiek žmogus sugeba atlikti vieną ar kitą darbą, ar žmogus geba tobulėti ir kompetencijos yra įgyjamos skirtingais mokymosi būdais, todėl didėja neformaliojo būdu įgytų kompetencijų pripažinimo poreikis. Pateiktos mintys (ten pat, p. 4) aktualios ir vaikų neformaliojo švietimo atžvilgiu, kadangi orientuojama į visapusiško asmens ugdymosi tikslą, kuris tampa siekiamybė jau bendrojo lavinimo mokykloje. Vaikams privalomai turi būti įskiepyta mokymosi visą gyvenimą idėja, kadangi besikeičiančios socialinė ir ekonominė aplinkos skatina žmogų nuolat tobulėti, įgyti naujų technologinių-socialinių kompetencijų bei poreikių, kitaip tariant, nuolatos socializuotis bei performuoti ugdymo kokybės esmines savybes, paremtas dialogo ir atvirumo principais.

A. Ranonytė (2006) nagrinėdama Lietuvos moksleivių pilietiškumo ir tautinio tapatumo formavimosi prielaidas nurodo, jog būdingas centralizuotas pilietiškumo ugdymo modelis, kur tiek formaliam, tiek neformaliam švietimui rengiamos universalios mokymo programos ir jų įgyvendinimo priemonės. Šiuo aspektu galima pastebėti neformalaus vaikų švietimo kokybės užtikrinimo orientyrą, kuriuo siekiama įskiepyti visuomenėje besiformuojančią mokymosi visą gyvenimą idėją bei kovos su emigracija siekinį.

B. Banevičiūtė (2009) pastebi, jog bendrojo ugdymo turinys plečiamas ir apima daugelį pagrindinių gyvenimo sričių, kuriose jaunam žmogui reikia išmokti sėkmingai pasirinkti ir veikti. Įstatymuose reglamentuojamas meninio ugdymo reikalingumas kiekvienam asmeniui, kadangi meninius pasiekimus vertinti reikia ir būtina, kad mokinys galėtų reguliuoti savo mokymosi procesą ir tobulėti. (ten pat, p. 161) Neformalusis vaikų švietimas apima ir meninio ugdymo sritį, todėl meninio ugdymo formaliajame švietime būtinybė, įtvirtinta įstatymuose kartu išreiškia ir neformaliojo vaikų švietimo kokybės būtinybę.

M. Barkauskaitė (2007) apibrėžia, jog socializacija tai individo tapimas visuomeniniu žmogumi, asmenybe pažymėdama, jog socializacijos procesas jungia asmenybės veiklą, asmenybei perimant kintančios visuomenės vertybes ir normas. Neformalusis vaikų švietimas itin aktyviai sprendžia socializacijos problemas, kadangi šioje veikloje asmuo susiduria su įvairių požiūrių ir nuostatų individais, kurie dalijasi savo individualia patirtimi ir kurios pagrindu galima modeliuoti savo asmeninę patirtį, kadangi galimai kito asmens patirtis įgalina matyti atitinkamus įvykius kiek kitokiu kampu. Tyrėja pažymi, jog socializacijos procesas vyksta nevienodai. (ten pat, p. 122.) Tai suprantama, kadangi kiekvienas asmuo yra individualybė ir atitinkamos veiklos patirtį priima savaip, įgyja individualią socializaciją. Be to, autorė pastebi, jog pozityviai socializacijai neigiamą poveikį daro nemokėjimas bendrauti, sąlygų išreikšti save nebuvimas, mokymosi sunkumai, negebėjimas savarankiškai spręsti iškilusias problemas. Šiuo atžvilgiu M. Barkauskaitė (2007) išryškina esmines ugdymo problemas, kadangi neformaliojo vaikų švietimo veikloje šių neigiamybių pastebėti negalime, nes šių veiklų dalyviai skatinami išreikšti save, pareikšti savo nuomonę, požiūrį. Tokiu būdu vaikas skatinamas bendrauti, spręsti iškilusius sunkumus su kitais asmenimis. Todėl neformalusis vaikų švietimas siekia išspręsti formaliajame švietime kilusias problemas bei padėti vaikui tapti socialiai aktyviu patenkinant asmeninius poreikius.

L. Bukšnytė ir R. Pukelytė (2008) atkreipia dėmesį, jog mokiniai, turintys žemesnį identitetą, susiduria su sunkumais, ieškant vidinių veiksnių, skatinančių įsitraukti į mokymosi procesą. Atliktame tyrime pastebima, jog paaugliai yra veikiami išorinių motyvacijos veiksnių, todėl jiems reikšminga tėvų ir pedagogų pagalba. Šiuo atžvilgiu L. Bukšnytė ir R. Pukelytė (2008) atkreipia dėmesį į tėvų ir mokytojų patariamąjį balsą aktualumą, kadangi paaugliai susiduria su įvairiapusiškais motyvaciją skatinančiais veiksniais, kurie ne visą laiką gali jauną žmogų nukreipti tinkama ugdymosi linkme, todėl tampa reikšminga tėvų ir mokytojų patirtis, kuri paskatina paauglį pasirinkti, kas jam yra naudinga ir reikalinga. Neformaliojo vaikų švietimo kokybės atžvilgiu tėvų ir mokytojų patariamasis balsas taip pat turi reikšmės, kadangi

motyvuoja paauglį rinktis tinkamą neformaliojo švietimo veiklą, remdamiesi turima patirtimi ir nuovoka bei skatina atvirumo, demokratiškumo, dialogo principus, kurie reikšmingi neformaliojo vaikų švietimo kokybės užtikrinimui.

B. Grigaitė ir G. Antanavičiūtė (2006) aptaria gabių moksleivių socialinio statuso ir savivaizdžio ryšį, kuriame pastebi, jog santykiai su bendraamžiais ir savęs suvokimas yra svarbios vaikų psichologinio vystymosi sritys. Šios sritys aktualios ir neformaliojo vaikų švietimo veikloje, kadangi padeda stiprinti santykius su bendraamžiais bei asmens savivaizdį. Autorių nuomone, socialinis statusas ir reputacija tarp bendraamžių turi įtakos moksleivių savivaizdžiui. (ten pat, p. 84.) Pasirinkęs tinkamą, populiarią neformaliojo vaikų švietimo veiklą moksleivis stiprina savo reputaciją tarp bendraamžių ir kartu savo socialinį statusą. Tyrėjos pastebi, jog teigiamą akademinį ir savęs suvokimą turi gabūs mokiniai, o tuo tarpu jautrūs-agresyvūs mokiniai pasižymi neigiamu akademinio ir socialinio savęs suvokimu. (ten pat, p. 84.) Todėl neformalusis vaikų švietimas yra viena iš ugdymosi veiklų, kurios skatina teigiamą asmens savivoką, kuomet siūlo veiklas, kurios atitinka asmens poreikius ir padeda spręsti formaliojo švietimo veikloje susiformavusias spragas.

R. Grigas (2005) pastebi, jog aiškus jaunosios kartos prasminių vertybių stygius, kadangi asmens vidinis pasaulis yra prieštaringas, todėl būtina pasirūpinti pamatinių humanistinių ir demokratinių kultūros vertybių išsaugojimu. Šiuo atžvilgiu tyrėjas kalba apie tėvų autoriteto reikšmę neformaliojo vaikų švietimo atžvilgiu, kadangi pamatines vertybes vaikas gauna šeimoje, kurias vėliau plėtoti gali mokykloje – formaliojo ir neformaliojo vaikų švietimo veikloje, kuriai orientyrus, atsižvelgdami į vaiko poreikius, turi parinkti tėvai. Įgiję pamatines vertybes moksleiviai jomis vadovausis ir tolimesnėje ugdymosi veikloje, kurioje tėvų autoritetas išnyksta, kadangi įsisavinami esminiai ugdymo principai, paremti asmens laisve ir jos dialogu su bendruomene, nepažeidžiant jos normų.

T. Lileikienės (2009) teigimu, saviveiksmingumo įsitikinimai papildo turimų gebėjimų vertinimą. Derantys asmens saviveiksmingumo įsitikinimai ir gebėjimai lemia motyvaciją tobulėti. T. Lileikienė pratęsia (ten pat, p. 55) R. Grigo (2005) mintį, jog yra aiškus jaunosios kartos vertybių stygius, kadangi vertybės siejasi su saviveiksmingumu. Vaikas, kuris turi pamatines vertybes geba save suvokti kaip asmenybę ir visuomenės narį. Saviveiksmingas asmuo geba rinktis tinkamas neformaliojo vaikų švietimo veiklas, kurios ir paremtos asmens laisve, todėl šiose veiklose yra skatinamas ir ugdomas asmens visapusiškumas. Saviveiksmingumas lemia, ar mokinys save suvokia kaip gebantį būti lyderiu, ar kaip netikusį, kitokį negatyviąja prasme. (Lileikienė T., 2009, p. 59). Taip pat pažymima, jog pamatinės

vertybės lemia asmens savivoką, saviveiksmingumą, kurie yra esminiai tikslai neformaliojo vaikų švietimo veiklose, įgyvendinami per asmens laisvę bei teisę pažinti kitus asmenis ir save, tobulinant komunikacinius gebėjimus.

V. Aramavičiūtė ir E. Martišauskienė (2006) teigia, jog sėkmingas kompetencijų ugdymas galimas tik suprantant ugdytinių vertybes ir sudarant aplinkybes, kuriose remiamasi ugdytinių vertybėmis. Neformalusis vaikų švietimas yra orientuotas į vaikų vertybes ir jų ugdymo aplinkos tinkamą kūrimą. Straipsnio išvadose tyrėjos konstatuoja, jog vertybių ugdymas darosi akivaizdi būtinybė, kurios standartizuoti nepavyksta, todėl jos tampa antraeilium ugdymo tikslu. Tokiu būdu ir neformaliojo vaikų švietimo veiklos bei jų pagalba patenkinami vaikų poreikiai tampa antraeilium švietimo tikslu, neatsižvelgiant į šių veiklų sociologinę reikšmę švietimui.

E. Motiejūnienė ir L. Žadeikaitė (2009) pažymi, jog kiekvienam asmeniui svarbu suvokti šiuolaikinį pasaulį, įgyti socialinę kompetenciją ir būti savarankišku bei veikliu žmogumi, norinčiu ir gebančiu nuolat mokytis ir kurti savo bei bendruomenės gyvenimą. Neformalusis vaikų švietimas yra papildantis formalųjį švietimą, kadangi šioje veikloje yra skatinamas socialinis kompetencijos ugdymas, savarankiškumas, veiklumas ir mokymosi visą gyvenimą idėja. Tyrėjų nuomone, mokinys turi pats sąmoningai įsitraukti į mokymosi veiklą, kaip kad nurodoma neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje. Nuo to, kokias kompetencijas išsiugdys mokiniai bendrojo lavinimo mokykloje, priklausys tolesnė šalies kultūros, socialinė ir ekonominė raida. (Ten pat, p. 92.) Šiuo atžvilgiu, straipsnio autorės pabrėžia ugdymo sociologinę reikšmę, kadangi kokybiškas neformalusis vaikų švietimas skatina asmenį tobulėti, ugdytis jam palankioje aplinkoje, ko pasėkoje, imama suvokti visuomeninės asmens veiklos svarba bei jos tolesnė raida.

I. Žemaitytė (2006) nurodo, jog jaunimo neformalusis švietimas yra kryptinga veikla, kuria siekiama ugdyti sąmoningą asmenybę, sugebančią atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas ir aktyviai dalyvauti visuomeniniame gyvenime. Be kita ko, šioje veikloje ugdomos asmens asmeninės, socialinės ir edukacinės kompetencijos bei siekiama atitikti jaunimo veiklos principus – savanoriškumą, savarankiškumą ir savivaldą. Tyrėja pastebi, jog neformaliojo ugdymo poveikis jauno žmogaus socializacijai yra stipresnis nei formaliajame švietime, kadangi paremtas bendradarbiavimo ir laisvo pasirinkimo principais, o daugelio nesusipratimų ir asmenybės problemų priežastis yra nelygiateisis bendravimas. Be to, I. Žemaitytė (ten pat, p. 83) atkreipia dėmesį ir į neformaliojo vaikų švietimo ekonominį aspektą nurodydama, jog mažesnėse savivaldybėse neformaliojo švietimo veiklą pasiūla yra kur kas mažesnė kaip didžiuosiuose miestuose. Tyrėja straipsnyje akcentuoja neformaliojo vaikų švietimo socialinę –

psichologinę reikšmę, išryškindama kokios savybės yra reikšmingos ir ugdomos šių veiklų pagrindu. Tuo pačiu I. Žemaitytė (2006) akcentuoja ekonominę šios veiklos problemą – finansavimą, kuris yra lemiamas faktorius šios veiklos kokybės užtikrinimui.

A. Vilkelienė (2005) atkreipia dėmesį, jog ugdymo procese integracija gali reikšti visuminį asmenybės ugdymą ir integruotą mokymą. Autorės nuomone, integruotas mokymas reikalauja nuolatinio vyksmo, kuris sietinas su asmenybės tapsmo procesu, kuris padeda išreikšti ir identifikuoti save. Neformalusis vaikų švietimas įgyvendina tyrėjos įvardintus integruoto ugdymo aspektus, kadangi neformaliajame švietime vaikas sieja asmeninę ir visuomeninę patirtį bei formaliajame švietime įgytas žinias. Tokiu būdu asmuo suvokia žinių ir asmens patirties ryšį bei jį integruoja visa tai į savivaizdį bei suvokimą.

R. Vasiliauskas (2005) aptaria mokymo turinio įtaką kuriant mokinio vertybių sistemą bei pažymi, jog asmens ir bendruomenės vertybių sistema yra savita, kurią lemia individų poreikiai, interesai, troškimai, prioritetus atitinkantys sprendimai. Neformaliojo vaikų švietimo veikloje yra skatinamas visuomenės vertybių sistemos įsisąmoninimas, kuris išreiškiamas individualumo lygmeniu, kadangi puoselėjama, jog visuomenės vertybių sistemą kiekvienas asmuo perimtų individualiai, t. y. per savo suvokimo prizmę. Tuo pagrindu yra formuojama R. Vasiliausko (ten pat, p. 20) nurodyta savita bendruomenės vertybių sistema. Be to, tyrėjas atkreipia dėmesį, jog mokyklos funkcija yra ne tik teikti žinias, orientuoti mokinio proto, mąstymo ir gebėjimų sklaidą, bet ir pajusti gamtos ir žmogaus elgesio grožį, atrasti žmogaus kūrybinio aktyvumo prasmę, nutiesti santykius su kitu žmogumi. Šiuo atžvilgiu pažymima neformalaus vaikų švietimo reikšmė, kadangi neformaliojo švietimo veiklos skatina asmenį tobulėti neformalioje aplinkoje ir joje pajusti teorinių žinių ir savo individualių jausmų, poreikių, gebėjimų ryšį. Akcentuojama, jog asmenybės lygmeniu įsisąmoninamos vertybių sistemos, o ne pavienės vertybės, todėl svarbu, kad mokymosi procesas garantuotų tokios sistemos sukūrimo galimybes, kadangi mokykla turi padėti mokiniui pasirinkti optimaliausias individualius ir visuomenės poreikius atitinkančias vertybes. Čia taip pat galima išvengti neformalaus vaikų švietimo kokybės užtikrinimo poreikį, kadangi šioje veikloje yra orientuojamasi į asmens individualybės ugdymą, kuriame teorija yra papildoma praktika, suteikiančia galimybę vaikui išvengti savo individualius pranašumus bei bendrumus su jį supančia aplinka.

D. Survutaitė (2004) pabrėžia, kad neformalusis ugdymas turi lemiamą reikšmę asmenybės formavimuisi, kadangi skatinama atskleisti savo prigimtines galias ir plėtoti bendruosius gebėjimus. Be to, pabrėžiama, jog neformalaus švietimo kokybė nėra matuojama tik materialiais laimėjimais – prizais, apdovanojimais, padėkomis ir pan. Atkreipia dėmesys, jog

neformaliojo vaikų švietimo kokybė priklauso nuo asmens gebėjimų plėtotos ir poreikių patenkinimo. Be to, papildomas moksleivių ugdymas leidžia įvairiapusiškiau pasiekti vieną iš svarbiausių švietimo tikslų – užtikrinti kokybišką ir tęstinį švietimą ir realiai ugdymo centru laikyti ugdytinį bei jo poreikių tenkinimą. Taip pat daroma prielaida, jog neformaliojo ugdymo stebėseną leistų laiku pastebėti aplinkos pokyčius ir analizuoti jų poveikį mokyklos veiklai, sistemingai vertinti ir analizuoti ugdymo veiklą, jos kokybę, vertinti įvairiapusių ugdymo išteklių panaudojimo tikslingumą, užtikrintų ugdymo dalyvių koordinuotą ir sistemingą veiklą, sudarytų informacijos kaitos sistemą. (ten pat, p. 6.) Tai itin reikšminga neformaliojo vaikų švietimo kokybės užtikrinimui.

Tyrimo ataskaitoje „*Popamokinės veiklos veiksmingumas*“ (2003) pastebima, jog mokiniai dažniau renkasi bendrojo lavinimo mokykloje dalykinės neformaliojo vaikų švietimo veiklas, kuriose sudaromos sąlygos pasirengti egzaminams ir profesinei veiklai, kadangi kiekvienam individualiai paaiškinami neaiškūs dalykai bei suteikiama daugiau praktikos. Pastebėta, jog kaimo vietovėse daugiau lankomi sporto būreliai bendrojo lavinimo mokyklose, nes kaimo vaikams yra ribota popamokinės veiklos pasiūla bei vargingai gyvenančių šeimų vaikai neformaliojo švietimo veiklas lanko negausiai, formuojasi nelankymo tendencija, kadangi šių veiklų prieinamumo svarbiausias faktorius yra šios veiklos kaina. (ten pat, p. 17.). Kita vertus, minėtoje ataskaitoje, pastebima, jog popamokinės veiklos lankymą apsunkina įtempta mokinių dienotvarkė, nors ir siekiama per šią veiklą patenkinti individualius poreikius, gabumus, tobulinti žinias ir įgūdžius. Tyrime išaiškėjo tendencija, kad kaimo vietovių bendrojo lavinimo mokyklose neformalusis švietimas yra populiariesnis, kadangi vaikai siekia turėti didesnę autoritetą draugų tarpe, priklausomai nuo atitinkamos neformaliojo vaikų švietimo veiklos „mados“. Šiuo atžvilgiu neformaliojo vaikų švietimo veiklos kokybė mokinių poreikių patenkinimo atžvilgiu tampa priklausoma nuo veiklos „mados“, kadangi populiari veikla draugų tarpe skatina rinktis ją ir joje plėtoti individualius poreikius ir galimybes. Tokiu pagrindu asmuo tampa bendruomenės nariu, kadangi siekia pritaipyti prie daugumos bei tuo pačiu mėgina atrasti sau artimus daugumos veiklos taškus. Tyrimo ataskaitoje pažymima, jog tėvų socialinis – kultūrinis kapitalas ir artimiausia socialinė – kultūrinė aplinka motyvuoja dalyvavimą popamokinėje veikloje, kadangi tėvų nuostatos popamokinės veiklos atžvilgiu susijusios su tėvų socialine pozicija. Be to, tėvų pajamos įtakoja užsiėmimų pasirinkimo spektrą (*Popamokinės veiklos veiksmingumas*, 2003, p. 42.)

Tyrimo ataskaitoje „*Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudos ir prieinamumas*“ pažymima, jog vaikų ugdymas turi apimti ir harmoningai derinti fizinį, psichinį ir sociokultūrinį individo

puoselėjimą. (*Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudų ir prieinamumas*, 2006, p. 7.) Be to, neformaliojo vaikų švietimo veikla organizuojama pagal bendruosius švietimo principus ir šiai veiklai keliamas pagrindinis tikslas – sudaryti sąlygas patenkinti interesus, saviraiškos poreikius ir plėtoti savo gabumus. Tyrimo ataskaitoje pažymimos esminės pedagogikos krypčių – pragmatizmo ir humanizmo – idėjos, jog ugdymas turi būti vystomas išvien su socialine aplinka ir atsižvelgiant į asmenybės vystymąsi ir atkreipiamas dėmesys, jog Šiaulių apskrityje nėra nei vienos savivaldybės su vidurkį viršijančiu neformaliojo švietimo apimtį rodikliu, kuris skirtingas apskričių ir savivaldybių lygmeniu. (ten pat, p. 22.)

Mokslo studijoje „*Neformalusis švietimas Lietuvoje Faktai. Interesai. Vertinimai*“ (Ruškus, Žvirdauskas, Stanišaukienė, 2009) pastebima, jog tėvų domėjimasis apima ne tiek konkrečią neformaliojo švietimo sritį, kiek bendrąjį užimtumą. Šiuo atžvilgiu tyrėjai akcentuoja vaiko užimtumo reikšmę tėvų atžvilgiu. Kitaip nei ankstesniuose straipsniuose, mokslininkai pastebi, jog tėvams rūpi tik bendras vaikų užimtumas, taip pat tėvai yra viena iš labiausiai suinteresuotų grupių neformaliojo vaikų švietimu. Nėra gilinamasi į veiklos pobūdį ir pan. Tačiau, žvelgiant į šią autorių išsakytą poziciją iš kitos pusės, tėvai tokiu požiūriu skatina vaiko laisvę ir teisę rinktis tokią veiklą, kuria jis nori užsiimti. Todėl suteikiama galimybė vaikui patenkinti savo individualius poreikius bei atrasti naujus ar pagilinti turimus gebėjimus, kas ir yra aktualiausia neformaliojo vaikų švietimo veikloje. Mokslo studijoje pažymima, jog neformalusis vaikų užimtumas yra prevencinė priemonė, todėl turi valstybinę reikšmę. (ten pat, p. 51.). Šios veiklos prevencija pasireiškia galimybe vaikui pažinti save kaip asmenybę ir kaip visuomenės narį, skatinamas vaiko užimtumas ugdomąja veikla, kurioje suteikiama galimybė tobulinti turimas ir įgyti naujas žinias ir gebėjimus, todėl neformaliojo vaikų švietimo veiklos kokybė lemia ir prevencinės priemonės kokybę, kadangi tinkamas neformalaus ugdymo organizavimas lemia tinkamų prevencinių priemonių taikymą. Be to, tyrėjai pastebi, jog nėra darnos tarp formalaus ir neformalaus švietimo – veiklų, laiko ir laiko tarp veiklų atžvilgiu. (Ruškus, Žvirdauskas, Stanišaukienė, 2009.) Šį aspektą ypač pabrėžia vaikų nusiskundimai, jog norimos neformaliojo švietimo veiklos lankyti negali, nes ilgai trunka pamokos, taip pat didelis namų darbų krūvis bei laiko skirtumai tarp formalaus ir neformalaus švietimo veiklų, kuomet vaikams tenka ilgai laukti užsiėmimo po pamokų. Šiuo aspektu išryškėja dar vieni neformaliojo vaikų švietimo veiklų trukdžiai, skatinantys netinkamai įgyvendinti šios veiklos kokybės siekiamybę.

Apibendrinant neformaliojo vaikų švietimo socialinį-psichologinį kokybės aspektą, galima pažymėti, kad daugelis tyrėjų pabrėžia, jog ši veikla yra naudinga asmenybės vystymuisi

ir tinkamam formavimuisi, neabejojama, jog neformalaus vaikų švietimo kokybė užtikrina asmens pozityviąją socializaciją, kompetencijų plėtojimą, skatina motyvaciją mokytis ir mokyti, saviveiksmingumo, fizinį, psichologinį ir sociokultūrinį asmenybės puoselėjimą. Be to, nurodoma, kad šioje veikloje yra naudingas tėvų ir mokytojų patariamasis balsas, kuris įskiepija vaikams pagarbos ir humaniškumo bei demokratiškumo pagrindus. Todėl kokybiška neformaliojo vaikų švietimo veikla tenkina visapusiškus vaiko poreikius.

Kalbant apie neformaliojo vaikų švietimo kokybę formuojančius elementus, galima pastebėti, jog šios veiklos kokybę iš esmės reguliuoja besikeičiantys vaikų poreikiai, kurie yra dinamiškos visuomenės kaitos išraiška. Taipogi, didelę reikšmę neformaliojo vaikų švietimo kokybei sudaro atitinkamos savivaldybės, šiuo atveju Šiaulių rajono, finansinės galimybės, kurios lemia, kokių lygiu gali būti įgyvendinama neformaliojo vaikų švietimo kokybės siekinys, formuojamas vaikų poreikių pagrindu. Esminis šios veiklos kokybės užtikrinimo šaltinis yra juridiniai dokumentai, reglamentuojantys šios veiklos kokybę, kaip asmens visapusišką ugdymą jo poreikių patenkinimo pagrindu. Be to, neformaliojo vaikų švietimo kokybę formuoja ir tyrėjų daromos išvados, nurodančios šios veiklos pranašumus ir trūkumus bei ugdymo sociologinę reikšmę. Vadovaujantis tyrėjų įvardintais neformalaus vaikų švietimo kokybės kriterijais siekiama išsiaiškinti neformalaus vaikų švietimo kokybės būklę Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose mokinių poreikių patenkinimo aspektu.

2. NEFORMALIAUS UGDYMO KOKYBĖS ŠIAULIŲ RAJONO BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOSE EMPYRINIAI TYRIMAI MOKINIŲ POREIKIŲ PATENKINIMO ASPEKTU

2.1. Tyrimo metodika ir organizavimas

Tyrimas, kurio tikslas buvo išsiaiškinti neformaliojo vaikų švietimo kokybės būklę Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose, buvo atliktas 2011 – 2012 m. m. Siekiant išsiaiškinti esmines neformaliojo vaikų švietimo kokybės problemas, su kuriomis susiduria bendrojo lavinimo mokyklos Šiaulių rajone, buvo išsiųsti elektroniniu paštu 22 laišakai, kuriuose kreiptasi į visų bendrojo lavinimo mokyklų, esančių Šiaulių rajono teritorijoje, valdytojus, pateikiant atviro tipo klausimus, kuriais norėta sužinoti, su kokiomis neformalaus švietimo organizavimo problemomis susiduria kiekviena įstaiga, ar neformalusis švietimas, organizuojamas ugdymo įstaigoje, tenkina tos įstaigos auklėtinių poreikius, kartu siekta išsiaiškinti, kokių rekomendacijų informantai galėtų pateikti, tobulinant neformalaus ugdymo kokybę Šiaulių rajono bendrojo lavinimo įstaigose, kokia informantų nuomonė apie tai, kas formuoja neformalaus ugdymo kokybę, kaip tos neformalaus ugdymo kokybės sudedamosios dalys gali būti tobulinamos/ar jų tobulinti nereikia. Klausimai formuluoti remiantis juridiniuose dokumentuose įvardintais esminiais neformaliojo vaikų švietimo kokybės užtikrinimo kriterijais mokinių poreikių patenkinimo aspektu.

Trijų, nutolusių nuo rajono centro bendrojo lavinimo mokyklų vadovai sutiko dalyvauti organizuojamame tyrime bei atsakydami į pateiktus klausimus, nurodė, jog esminė neformaliojo vaikų švietimo kokybės užtikrinimo problema siejasi su ekonomine – materialine neformaliojo vaikų švietimo situacija. Vadovai teigia, jog esminis neformaliojo vaikų švietimo kokybės klausimas jų vadovaujamosiose įstaigose kyla dėl nepakankamų šioms veikloms skiriamų lėšų, tinkamų patalpų bei skiriamų valandų skaičiaus trūkumo. Kalbant apie mokinių poreikių patenkinimą neformaliojo vaikų švietimo veiklose, informantai teigia, jog jų vadovaujamosiose mokyklose stengiamasi turimais ištekliais maksimaliai patenkinti mokinių poreikius, tačiau pažymi, jog mokinių poreikiai nėra patenkinami visiškai, kadangi maža užsiėmimų įvairovė, kurią lemia finansinių ir materialinių išteklių trūkumas. Informantų nuomone, siekiant užtikrinti neformaliojo vaikų švietimo kokybę mokinių poreikių patenkinimo aspektu būtina keisti neformaliojo vaikų švietimo finansavimo sistemą bei vykdomą šios švietimo srities politiką, kadangi vieningai pripažįstama, jog neformalusis švietimas reikšmingas formaliajam švietimui vaiko asmeninių, socialinių, kultūrinių ir profesinių kompetencijų ugdymu.

Siekiant išsiaiškinti mokinių požiūrį į neformalaus ugdymo kokybę mokinių poreikių patenkinimo aspektu Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose, pateikta anketa trijų mokyklų, kurių vadovai sutiko dalyvauti organizuojamame tyrime, auklėtiniais. Anketoje pateikti uždaro tipo klausimai, kurie formuluoti remiantis juridiniuose dokumentuose įtvirtintais bei mokslininkų išskirtais esminiais šios veiklos kokybės užtikrinimo kriterijais – socialinės atskirties mažinimo, vaikų užimtumo, vertybinėmis nuostatomis, asmeniniais gebėjimais, kompetencijomis, saviveiksmingumu ir kt. - bei ugdymosi paradigmu – pragmatizmo bei humanizmo – nuostatomis. Siekiant užtikrinti tyrimo dalyvių konfidencialumą, apsaugą bei savanoriškumą, anketa buvo patalpinta internetiniame tinklalapyje, kurio nuoroda: <http://apklausa.lt/f/neformaliojo-vaiku-svietimo-kokybe-siauliu-rajono-bendrojo-lavinimo-mokyklose-7nvwkaq/answers/new.fullpage> buvo paviešinta tyrime dalyvavusių trijų Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų moksleiviams. Savo nuomonę dėl neformaliojo vaikų švietimo kokybės mokinių poreikių patenkinimo aspektu pareiškė 3 Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų 5-12 klasių 78 mokiniai – 27 vaikinai ir 48 merginos. 3 tyrimo dalyviai savo lyties nenurodė. Informantai vieningai teigia, jog yra patenkinti savo mokykloje organizuojamos popamokinės veiklos – būrelių – veikla ir noriai bei laisvanoriškai ją lanko, patirdami asmeninę naudą ir dalydamiesi tarpusavyje asmeninėmis patirtimis, tačiau pabrėžia, jog būrelių pasiūla bendrojo lavinimo mokyklose nėra pakankama. 85,9 proc. informantų nurodo, jog lankomoje bendrojo lavinimo mokykloje po pamokų yra organizuojamos neformaliojo švietimo veiklos – įvairūs būreliai, tačiau 10,3 proc. tyrimo dalyvių nėra informuoti, ar jų mokykloje yra organizuojamos neformaliojo vaikų švietimo veiklos po pamokų. Teiraujantis, kokius būrelius moksleiviai lanko po pamokų, informantai nurodė, jog dalyvauja sporto, šokių, dainavimo, dalykinių, dailės, dramos, šaulių, informatikos būrelių veiklose, o 9,5 proc. tyrimo dalyvių teigia, jog nedalyvauja jokiaje neformaliojo vaikų švietimo veikloje. Domintis, ar mokiniai lanko neformaliojo vaikų švietimo veiklas kitose mokyklose, 78,2 proc. tyrimo dalyvių nurodė, jog nelanko kitose mokyklose neformaliojo vaikų švietimo veiklų, o 15,4 proc. tyrimo dalyvių renkasi neformaliojo vaikų švietimo veiklas kitose mokyklose, motyvuodami tuo, jog siekia šiomis veiklomis pagilinti turimas teorines žinias, savanoriškai pasirinkę būrelį kitoje mokykloje, patarus tėvams ar draugams bei geriau pavykstant suderinti pamokų ir būrelių laiką kitoje mokykloje. Šie argumentai liudija neformaliojo vaikų švietimo laisvės ir pasirinkimo galimybių santykį, siekiant vaiko asmeninės gerovės. Kaip nurodo 60,3 proc. tyrimo dalyvių lankomų būrelių veikla juos tenkina, tačiau 14,1 proc. informantų nuomone mokykloje organizuojamų būrelių veikla mokinių poreikių netenkina. Neformaliojo vaikų švietimo veiklas

savo mokykloje 57,7 proc. tyrimo dalyvių vertina teigiamai, kitaip nei 7,7 proc. tiriamųjų, kurie šiuo klausimu nusiteikę neigiamai. Savo nuomonės šiuo klausimu neišreiškė 34,6 proc. tyrimo dalyvių, nurodydami, jog nežino, kaip būtų galima vertinti neformaliojo vaikų švietimo veiklas savo mokykloje. Tai liudija, jog mokiniai nėra įsitikinę mokykloje organizuojamų neformaliojo vaikų švietimo veiklų poveikiu asmeniui. Kalbant apie mokinių tenkinamus lūkesčius, 41 proc. tyrimo dalyvių nurodė, jog lankomo būrelio veikla atitinka moksleivio lūkesčius iš dalies, tačiau 29,5 proc. tyrimo dalyvių mano, kad būrelių veikla jų lūkesčius atitinka visiškai. Anketoje informantų teirautasi, kas paskatino juos pasirinkti lankyti būrelį savo mokyklose. Tyrimo dalyviai nurodė, jog savarankiškai pasirinko neformaliojo vaikų švietimo veiklas savo mokykloje, nurodydami, jog norėjo aktyviai praleisti laisvalaikį, daugiau sužinoti, pasiekti geresnių rezultatų, ar tiesiog vidinės motyvacijos pagrindu. 17,7 proc. tyrimo dalyvių pasirinko būrelius savo mokykloje paskatinti tėvų, draugų bei mokytojų. 61,5 proc. tiriamųjų teigia, kad patyrė asmeninę naudą lankydamas neformaliojo vaikų švietimo veiklas, kadangi atrado savo naujus talentus (31,3 proc.), ėmė labiau pasitikėti savimi ir kitais žmonėmis (21,9 proc.), susirado daugiau draugų (18,8 proc.), pagilino turimas teorines žinias (17,7 proc.). Tačiau teiraujantis, ar yra pakankama būrelių pasiūla mokykloje, 34,6 proc. tyrimo dalyvių nurodė, jog nepakankama, o 32,1 proc. tiriamųjų nuomonės į šį klausimą neišreiškė. 30,8 proc. tyrimo dalyvių nuomone būrelių pasiūla bendrojo lavinimo mokykloje yra pakankama. Domintis, kokia vyrauja atmosfera būreliuose, tyrimo dalyviai nurodė, jog būreliuose jaučiasi saugūs (60,3 proc.) bei nejaučia diskriminacijos (55,1 proc.), kadangi vyraujantys santykiai tarp būrelio vadovo ir mokinių paremti draugiškumu ir tik dalinai dalykiški. Teiraujantis, ar mokiniai susiduria su sunkumais lankant būrelius savo mokykloje, 57,7 proc. tiriamųjų teigia, jog su sunkumais nesusiduria, tačiau 23,1 proc. tiriamųjų sunkumus patiria, nurodydami, jog sudėtinga suderinti pamokų ir būrelio veiklos laiką, yra didelis krūvis pamokų metu bei nepavyksta suderinti pavežėjimo ir būrelių užsiėmimų laikų. Domintis, ar būrelių veiklose mokiniai pritaiko pamokų metu įgytas žinias, 48,7 proc. tyrimo dalyvių nurodė, jog formaliajame švietime įgytas žinias pritaiko popamokinėje veikloje, tačiau 34,6 proc. tiriamųjų būrelių veiklose teorinių žinių nepritaiko. Į šį klausimą neatsakė 16,7 proc. tyrimo dalyvių. Teiraujantis mokinių nuomonės, ar lankydamas būrelį mokinys teikia naudą bendruomenei, kurioje gyvena, 35,9 proc. dalyvių nurodė, jog, jų nuomone, lankydamas būrelį savo mokykloje mokinys teikia naudą bendruomenei, kurioje gyvena, o 33,3 proc. informantų į šį klausimą atsakė, jog šiuo klausimu nuomonės neturi. Domintis, ar per pastaruosius 3 metus mokiniui teko keisti būrelį savo mokykloje, 47,4 proc. informantų nurodė, kad būrelio nekeitė, tačiau 35,7 proc. informantų

nurodė, jog keitė būrelį ir tai padaryti nutarė savanoriškai. Teiraujantis, ar būrelio veikloje dalyviai dalijasi savo patirtimi, 62,8 proc. tyrimo dalyvių nurodė, jog būrelio veikloje dalijamasi savo patirtimi su kitais būrelio dalyviais, tačiau 20,5 proc. informantų nuomone, patirtimi nėra dalijamasi. Be to, 47,4 proc. informantų nuomone patirties dalijimasis būrelio veikloje yra naudingas tik iš dalies, o 28,2 proc. tyrimo dalyvių mano, kad patirties dalijimasis būrelio veikloje yra labai naudingas.

2.2. Tyrimo rezultatų analizė

Nagrinėjant neformalaus vaikų švietimo kokybę mokinių poreikių aspektu remiamasi ugdymo paradigmu – pragmatizmo bei humanizmo – idėjomis, jog ugdymo paskirtis – išmokyti vaiką spręsti realias problemas ir sukaupus patirtį pasiekti asmeninę gerovę, nepažeidžiant visuomenės normų bei užtikrinant asmens laisvę. Tuo pačiu, pabrėžiant ugdymo sociologinę reikšmę – atvirumo ir dialogo santykį. Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų vadovų teigimu, jų vadovaujamosiose ugdymo įstaigose siekiama maksimaliai patenkinti mokinių poreikius, nors skiriamų lėšų dydis šiai veiklai nėra pakankamas. Šiuo atveju, vadovai pabrėžia, jog siekiama užtikrinti vaiko galimybes spręsti realias problemas per organizuojamas neformaliojo vaikų švietimo veiklas ir sukaupus jų sprendimo patirtį pasiekti vaikų asmeninę gerovę, nepažeidžiant visuomenės normų, tačiau pripažįsta, jog šių veiklų pasiūla jų vadovaujamosiose ugdymo įstaigose nėra pakankama, kadangi neskiriamos pakankamos lėšos šių veiklų organizavimui bei jų kokybės užtikrinimui. Mokyklų vadovai pažymi, jog trūksta tinkamų patalpų neformaliojo vaikų švietimo veiklų organizavimui, kas taip pat lemia veiklų pasiūlos mažinimą. Todėl galima daryti išvadą, jog neformaliojo vaikų švietimo finansavimo problema Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose sąlygoja ugdymo dalyvių atvirumo ir dialogo santykio disproporciją, kadangi nefinansuojant ugdymo veiklų nesudaroma galimybė mokiniui patenkinti savo individualius poreikius ir juos išreikšti bendruomenei, kurioje jis egzistuoja. Todėl nyksta ugdymo sociologinė reikšmė. Be to, vadovų nurodytas siekis maksimaliai patenkinti mokinių poreikius neformaliojo vaikų švietimo veiklose turimų lėšų pagrindu liudija įgyvendinamą humanizmo ugdymo paradigmos idėją, jog asmuo turi laisvai realizuoti savo galias, patenkinant savo poreikius ir įsisavinti medžiagą. Vadovų teiginys, jog turimomis lėšomis siekiama organizuoti kuo daugiau neformaliojo vaikų švietimo veiklų nurodo, jog įstaigų vadovai suvokia būtinybę realizuoti vaikų galias per neformalų švietimą, kuriame patenkinami jų poreikiai ir įsisavinama jų poreikius atitinkanti medžiaga, tačiau teiginys, kad neformaliojo vaikų švietimo pasiūla Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose nėra pakankama leidžia daryti išvadą, jog ugdymo paradigmu – pragmatizmo bei humanizmo –

idėjos nėra įgyvendinamos tinkamai Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose dėl finansavimo stygiaus. Tuo pačiu nurodoma, jog netinkamas ugdymo paradigmu įgyvendinimas regione atliepia ir švietimo kokybės trūkumą visame regione bei valstybėje, kadangi neformaliojo vaikų švietimo kokybė – tinkamas neformaliojo švietimo veiklų įgyvendinimas remiantis ugdymo paradigmu idėjomis ir švietimo tikslais, uždaviniais bei principais – yra švietimo savybė, kuri sąlygoja formaliojo švietimo veiklų kryptingą įgyvendinimą bei ugdymo sociologinę reikšmę. Todėl galima daryti išvadą, jog neformaliojo vaikų švietimo kokybė mokinių poreikių patenkinimo aspektu Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose susiduria su finansavimo stygiu, kuris lemia ir formaliojo švietimo kokybės trūkumą – nėra kryptingai įgyvendinamos visos švietimo veiklos ne tik regione, bet ir visoje valstybėje, kadangi nėra tinkamai įgyvendinama ugdymo sociologinė reikšmė – atvirumo ir dialogo santykis.

Kita vertus, neformaliojo vaikų švietimo kokybės įgyvendinimo Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose mokinių poreikių patenkinimo aspektu esminis kliuvinys – vykdoma valstybės švietimo politika neformaliojo vaikų švietimo atžvilgiu, kuomet suteikiama laisvė disponuoti švietimui skiriamomis lėšomis kiekvienai savivaldybei individualiai. Dalyvavusių tyrime Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų vadovų išsakytos esminės problemos dėl neformaliojo vaikų švietimo kokybės užtikrinimo priemonių paliudija ekonominę neformaliojo vaikų švietimo kokybės užtikrinimo aspektą – nepakankamą skiriamų valandų neformaliojo vaikų švietimo veikloms skaičiaus panaudojimą, susijusį su šios veiklos finansavimu. Remiantis Šiaulių rajono savivaldybės vykdoma politika skirstant neformaliojo vaikų švietimo veiklų valandas, įvertinus mokinio krepšelio lėšas, turimų specialistų skaičių, ugdymo koncentrus bei klasių komplektų skaičių, galima daryti išvadą, jog mažesnės, kaimo vietovių mokyklos šiuo vykdomos politikos aspektu patiria diskriminaciją ir praranda galimybę tinkamai įgyvendinti ugdymo paradigmu – pragmatizmo bei humanizmo – idėjas bei švietimo dokumentuose įtvirtintas nuostatas, kuriomis paremtos ne tik formaliojo, tačiau ir neformaliojo švietimo veiklos. Tyrime dalyvavusios 3 Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklos kaip tik ir patenka į šių – kaimo vietovių – mokyklų kategoriją, todėl jų įstaigose švietimo kokybės užtikrinimo politika susiduria su sunkumais, lemiančiais nepilnavertį mokinių poreikių patenkinimą artimai besisiejantį su neformalaus ugdymo kokybe, neužtikrinant ugdymo atvirumo ir dialogo glaudaus santykio.

Be to, savivaldybės, tame tarpe ir Šiaulių rajono savivaldybė, vykdo neformaliojo vaikų švietimo veiklų finansavimo programas, kurios paremtos lėšų skirstymu pagal būrelio lankomumą bei rezultatyvumą. Šiuo atveju, mažesnės, kaimo vietovių mokyklos praranda

galimybę pretenduoti į neformaliojo vaikų švietimo veiklų finansavimą, kadangi mažesnė kaimo mokyklose besimokančiųjų skaičius minimalesnis nei didesnes mokyklas lankančių mokinių skaičius, todėl siauriamos bendrojo lavinimo mokyklų galimybės tenkinti mokinių poreikius neformaliojo vaikų švietimo veiklų pagrindu, kadangi nefinansuojamos nepaklausios ar mažiau paklausios neformaliojo vaikų švietimo veiklos, neatsižvelgiant į asmens poreikius bei tuo pačiu netinkamai įgyvendinant esminių ugdymosi paradigmas – pragmatizmo ir humanizmo – idėjas, įtvirtinančias asmens laisvę bei gerovę, patenkinant asmeninius bei tuo pačius visuomeninius poreikius. Todėl formuojasi neformalaus ir tuo pačiu formalaus vaikų švietimo kokybės trūkumas mokinių poreikių patenkinimo aspektu, kadangi nėra patenkinama asmens laisvė ir gerovė, įtvirtintos esminių ugdymosi paradigmas idėjomis bei neatsižvelgiama į ugdymo sociologinę reikšmę.

Tyrimo dalyvavusių Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų vadovų teiginys, jog neformaliojo vaikų švietimo veiklų pasiūla jų vadovaujamosiose įstaigose nėra pakankama siejasi su dar vienu Šiaulių rajono savivaldybės įgyvendinamu ekonominiu švietimo politikos aspektu – skiriamų valandų neformaliajam švietimui skaičiumi. Kaip pažymima 2012 m. kovo 29 d. Šiaulių rajono savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklų švietimo būklės projekte, vienam būreliui Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose skiriama 1,56 val. Šis skiriamas valandų skaičius neformaliojo vaikų švietimo veikloms Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose leidžia daryti išvadą, jog galimybės patenkinti asmens poreikius neformaliojo vaikų švietimo veiklose realizuojamos užsiėmimuose, vykstančiuose vieną kartą per savaitę. Šiuo aspektu, tikrai nėra pakankamas valandų skaičius asmeniui laisvai patenkinti savo poreikius bei realizuoti savo galias. Tuo pačiu nyksta ir mokyklos ryšiai su socialine aplinka, kurią atstovauja mokyklos auklėtiniai, išreiškiantys savo poreikius ne tik formaliajame, tačiau ir neformaliajame švietime, kurio veiklą reglamentuoja ugdymo paradigmos, siekiančios asmens poreikių patenkinimo ir patirties įgijimo, per kuriuos palaikomas ryšys su socialine aplinka. Galima daryti išvadą, jog siekiant išsiaiškinti esmines neformaliojo vaikų švietimo kokybės mokinių poreikių patenkinimo aspektu problemas Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose vadovai įvardijo finansines ir materialines šios švietimo srities problemas, kurias lemia vykdoma savivaldybių švietimo politika ekonominiu aspektu. Šios vykdomos politikos pasekmė – nepilnavertis neformaliojo vaikų švietimo kokybės užtikrinimas vaikų poreikių patenkinimo aspektu, lemiantis mokyklų silpnėjančią ryšį su socialine aplinka ir asmens poreikių izoliaciją, neužtikrinant atvirumo ir dialogo santykio, kuris reikšmingas ugdymo socializacijai. Tuo pačiu galima pastebėti ir neformaliojo vaikų švietimo kokybės trūkumą, remiantis esminiais šią veiklą

reglamentuojančiais dokumentais, kadangi nefinansuojant atitinkamų popamokinės veiklos užsiėmimų, neįgyvendinami dokumentuose įtvirtinti nuostatai, principai, tikslai bei uždaviniai, todėl švietimo kokybės būklė ima prastėti, kadangi ši visuomenės veiklos sritis nepatenkina nei realių, nei dokumentuose įtvirtintų asmens poreikių įgyvendinimo tikslų bei ugdymo sociologinės reikšmės.

Tyrimo dalyvavusių informantų teigimu, daugumoje (85,9 proc.) Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų yra organizuojamos neformaliojo vaikų švietimo veiklos, kurių pagalba švietimas tampa atviras socialinei aplinkai ir palaiko su ja tvirtus ryšius. Neformaliojo vaikų švietimo veiklų organizavimas Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose nurodo siekį įgyvendinti esmines ugdymo paradigmos idėjas – jungti vaiko artimiausias – šeimos, darbo bei pilietines – aplinkas, suvokiant ugdymo sociologinę reikšmę bei išmokyti vaikus spręsti realias problemas bei sukaupus patirtį, pasiekti asmeninę gerovę, nepažeidžiant visuomenės normų, garantuojant laisvę patenkinti asmeninius poreikius ir įsisavinanti naudingą medžiagą. Šiuo aspektu, neformalusis vaikų švietimas tampa formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo savybe, kadangi šioje veikloje orientuojamasi į asmens individualius poreikius ir suteikiama laisvė individualiai šiuos poreikius patenkinti renkantis asmeniui artimą popamokinę veiklą, tačiau tuo pačiu nepažeidžiant visuomenės normų, kurios pritaikomos kiekvienam asmeniui individualiai, per jo poreikių patenkinimą. Tuo pačiu, mokinys, patenkindamas savo asmeninius poreikius, juos gretina su visuomenės nuostatomis, su kuriomis susipažįsta tarpasmeninio dialogo bei atvirumo pagalba. Todėl neformaliojo vaikų švietimo kokybės būklė sąlygoja formaliojo švietimo kokybę regione bei valstybėje, kadangi šios ugdymo sritys tarpusavyje susijusios ir nedalomos.

Kita vertus, aukštas procentas tiriamųjų nurodžiusių, jog jų ugdymo įstaigoje organizuojamos neformaliojo vaikų švietimo veiklos, tuo pačiu nurodo, jog mokyklų vadovai suvokia šios švietimo srities reikšmę bei poveikį individo ir visuomenės poreikiams, todėl stengiasi tinkamai šią veiklą įgyvendinti. Remiantis šia mintimi, galima daryti išvadą, jog bendrojo lavinimo mokyklų, dalyvavusių šiame tyrime, vadovų suvokia neformaliojo vaikų švietimo veiklų organizavimo poreikį, įgyvendinant esmines ugdymo paradigmos idėjas ir švietimą reglamentuojančių dokumentų nuostatas, sąlygojančias ugdymo sociologinę reikšmę.

Siekiant išsiaiškinti, kokius būrelius mokiniai lanko Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose, paaiškėjo, jog populiariausi būreliai – sporto, šokių, dainavimo, dalykiniai, dailės, šaulių, informatikos. (1 lentelė) Tačiau taip pat nemažas tiriamųjų skaičius (9,5 proc.) teigė, jog nelanko jokios būrelio savo mokykloje. Šiuo atžvilgiu, galima daryti išvadą, jog neformaliojo

vaikų švietimo kokybę mokinių poreikių patenkinimo aspektu nėra tinkamai įgyvendinama Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose, kadangi nemažas vaikų skaičius nurodo, jog nedalyvauja šios švietimo srities veikloje bei tuo pačiu neįgyja šioje veikloje puoselėjamos laisvės realizuoti savo galias, patenkinti savo poreikius, kurių pagrindu įsisavinama medžiaga, nepažeidžiant visuomenės normų. Todėl neformaliajame švietime prarandama galimybė tinkamai ir kryptingai įgyvendinti ugdymo paradigmu – pragmatizmo ir humanizmo – idėjas bei juridiniuose dokumentuose įtvirtintas nuostatas, kurių pagrindu ir užtikrinama neformaliojo vaikų švietimo kokybę Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose mokinių poreikių patenkinimo aspektu. Kita vertus, informantų pateikti duomenys paliudija ankstesnių tyrimų rezultatus, jog kaimo vietovių bendrojo lavinimo mokyklose populiariausia neformaliojo vaikų švietimo veikla yra sporto būreliai ir tuo pačiu nurodo, jog šiose ugdymo įstaigose formuojasi popamokinių veiklų nelankymo tendencija, kuri plėtota ir ankstesnėse tyrimų išvadose. Todėl galima daryti išvadą, jog neformaliojo vaikų švietimo kokybę mokinių poreikių patenkinimo aspektu rajono bendrojo lavinimo mokyklose yra stabili, t. y. nesiekiami šios ugdymo srities veiklų tobulinimo, skatinant visapusišką mokinių poreikių patenkinimą.

1 lentelė

Būreliai, kuriuos lanko Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų mokiniai

Atsakymo variantai	Kiekis (N=78)	Santykis
Šokių	21	20.0%
Sporto	35	33.3%
Kitas variantas	18	17.1%
Keramikos	0	0.0%
Dalykinį (matematikos, lietuvių, fizikos, chemijos ir kt.)	12	11.4%
Dainavimo	18	17.1%
Dailės	1	1.0%

Kita vertus, remiantis informantų, dalyvaujančiųjų neformaliojo švietimo veiklose Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose pateiktais atsakymais, galima daryti išvadą, jog Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose siekiama patenkinti mokinių poreikius, organizuojant įvairaus profilio užsiėmimus, kuriuose vaikai laisvai realizuotų savo galias, patenkintų savo poreikius, kurių pagrindu įsisavintų atitinkamą medžiagą, nepažeidžiant visuomenės normų. Šiuo aspektu galima daryti išvadą, jog Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose siekiama užtikrinti neformaliojo vaikų švietimo kokybę mokinių poreikių patenkinimo aspektu turimais

finansiniais ištekliais bei vadovaujantis savivaldybės vykdoma švietimo politika. Kitaip tariant, organizuojamos popamokinės veiklos, kurios yra labiausiai lankomos ir paklausiausios bendrojo lavinimo mokyklose, o mažiau paklausesnės veiklos netenka finansavimo, kuris pastaraisiais metais yra nuolatos mažinamas valstybiniu lygmeniu, neatsižvelgiant į asmens individualius ir visuomeninius poreikius. Todėl galima daryti išvadą, jog neformaliojo vaikų švietimo kokybės būklė Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose yra pakankamai gera, kadangi ugdymo įstaigose stengiamasi tinkamai patenkinti mokinių poreikius, organizuojant vaikų užimtumą – būrelius – turimais finansiniais ištekliais bei atitinkamai įgyvendinti neformalųjį vaikų švietimą reglamentuojančių dokumentų tikslus, uždavinius bei principus ir atliepti ugdymo paradigų idėjas, kas sąlygoja švietimo kokybės užtikrinimą.

Remiantis informantų pateiktais duomenimis apie lankomas neformaliojo vaikų švietimo veiklas, organizuojamas Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose, galima daryti išvadą, jog šiose veiklose siekiama mažinti asmens socialinę atskirtį, puoselėti jo vertybines nuostatas, įvairius gebėjimus bei kompetencijas, kurie įtvirtinti esminiuose neformalųjį vaikų švietimą reglamentuojančiuose dokumentuose ir ugdymo paradigų idėjose, kadangi siekiama tenkinti asmens poreikius, sąlygojamus šeimos bei socialinės aplinkos veikimu. Pasirinkdamas neformaliojo švietimo veiklą asmuo patenkina savo asmeninius poreikius, tačiau tuo pačiu susipažįsta su kitų asmenų individualia patirtimi bei lūkesčiais, kurie sąlygoja jo suvokimą, kas yra visuomenė bei jo individualų tapatumą su ja. Kitaip tariant, asmuo ima suvokti, jog jis yra visuomenės dalis ir į ją įsitraukia, mažindamas socialinę atskirtį bei tuo pačiu įgyvendindamas neformalųjį vaikų švietimą reglamentuojančių dokumentų nuostatas, kurios sąlygoja šios veiklos kokybės užtikrinimą. Todėl remiantis Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų auklėtinių pateiktais duomenimis, galima daryti išvadą, jog šiose ugdymo įstaigose neformaliojo vaikų švietimo kokybė yra užtikrinama pakankamai, kadangi nemaža tyrimo dalyvių dalis nurodo, jog dalyvauja neformaliojo švietimo veiklose bei tuo pačiu įgyvendina dokumentuose įtvirtintas nuostatas, reglamentuojančias šios veiklos kokybę.

Kalbant apie neformaliojo vaikų švietimo veiklas kitose ugdymo įstaigose, 78,2 proc. tiriamųjų nurodo, jog nėra linkę rinktis šių veiklų kitose mokyklose. Šią informantų poziciją galima sieti su ekonomine švietimo situacija, kadangi neformaliojo vaikų švietimo veiklos kitose mokyklose yra mokamos, todėl renkamas nemokamas, bendrojo lavinimo mokyklose organizuojamas veiklas, kuriose atitinkamai tenkinami vaikų poreikiai, atliepiantys neformalųjį vaikų švietimą reglamentuojančių dokumentų nuostatas bei ugdymo paradigų idėjas. Kita

vertus, šis informantų, nelinkusių rinktis neformaliojo vaikų švietimo veiklų kitose ugdymo įstaigose skaičius liudija, jog Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose organizuojamos neformaliojo vaikų švietimo veiklos tenkina asmens poreikius bei užtikrina lygias galimybes dalyvauti šioje veikloje, apimant aktualumo, demokratiškumo, prieinamumo ir savanoriškumo principus, įtvirtintus esminiuose neformalųjį vaikų švietimą reglamentuojančiuose dokumentuose bei mokslininkų tyrimuose. Todėl galima daryti išvadą, jog nelinkusių lankyti neformaliojo švietimo veiklų kitose mokyklose informantų skaičius nurodo, jog Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose neformaliojo vaikų švietimo kokybė mokinių poreikių patenkinimo aspektu yra užtikrinama, remiantis ją reglamentuojančių dokumentų nuostatomis bei atliktų tyrimų požiūriu.

60,3 proc. tyrimo dalyvių teigia, jog yra patenkinti mokykloje organizuojamų būrelių veikla, kurią 57,7 proc. tiriamųjų vertina teigiamai. Remiantis šiais tyrimo rezultatais galima daryti išvadą, jog Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose siekiama užtikrinti tinkamą neformaliojo vaikų švietimo kokybės būklę mokinių poreikių patenkinimo aspektu, atsižvelgiant į asmens socialines, edukacines, profesines bei individualias kompetencijas ir gebėjimus bei puoselėjant prieinamumo, savanoriškumo, individualumo, kontekstualumo, veiksmingumo, tęstinumo principus, įtvirtintus esminiuose neformalųjį vaikų švietimą reglamentuojančiuose juridiniuose dokumentuose bei atliktuose tyrimuose. Informantai, nurodę, jog yra patenkinti neformaliojo vaikų švietimo veiklomis, tuo pačiu patvirtina, jog bendrojo lavinimo mokyklose organizuojamos neformaliojo švietimo veiklos tenkina jų poreikius, sąlygojančius šios veiklos kokybę. Taipogi teigiamas popamokinės veiklos, organizuojamos bendrojo lavinimo mokykloje, vertinimas leidžia formuluoti išvadą, jog asmuo yra patenkinęs savo asmeninius poreikius ir tuo pačiu įgijęs suvokimą, kas yra visuomenės poreikiai ir jų santykis su individu. Todėl teigiamas bendrojo lavinimo mokyklos auklėtinių vertinimas neformalios veiklos, organizuojamos šioje ugdymo įstaigoje, atžvilgiu sąlygoja esminių kompetencijų ir principų bei tikslų, įtvirtintų juridiniuose dokumentuose, tinkamą įgyvendinimą, nurodantį švietimo kokybės užtikrinimą bendrojo lavinimo mokykloje. Tuo pačiu, atliepiamos ir ugdymo paradigmos – pragmatizmo ir humanizmo – idėjos, nurodančios, jog neformalusis švietimas turi išmokyti individą spręsti realias gyvenimo problemas, kurių patirtis skatina asmeninę gerovę nepažeidžiant visuomenės normų bei užtikrinant laisvę realizuoti savo asmenines galias, palaikant ryšį su socialine aplinka. Todėl teigiamas neformaliojo vaikų švietimo veiklų Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose vertinimas nurodo, jog dauguma šią veiklą lankančių mokinių jaučiasi patenkine

savo poreikius bei palaikantys ryšius su juos supančia socialine aplinka.

Kalbant apie neformaliojo vaikų švietimo veiklų pasirinkimo priežastis, tyrimo dalyviai nurodė, jog šias veiklas jie renkasi individualiai, įsiklausydami į savo individualią motyvaciją, vadovaudamiesi savo asmeniniais poreikiais, siekiant aktyviai praleisti laisvalaikį, norint daugiau sužinoti ar pasiekti. Tuo tarpu, 17,7 proc. tyrimo dalyvių veiklas renkasi paskatinti tėvų, draugų bei mokytojų, todėl jiems yra būtina išorinė motyvacija. (2 lentelė) Informantai, nurodydami neformaliojo vaikų švietimo veiklų pasirinkimo priežastis patvirtina, jog šiose veiklose yra užtikrinamas socialinės atskirties mažinimas, vaikų užimtumo didinimas, interesų paisymas, savarankiškumas, individualizavimas, demokratiškumas bei aktualumas, ką ir reglamentuoja šią ugdymo sritį kuruojantys juridiniai dokumentai bei pragmatizmo ir humanizmo ugdymo paradigmos idėjos, skatinančios ugdymo atvirumo ir dialogo santykių.

2 lentelė

**Neformaliojo vaikų švietimo veiklų Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose
pasirinkimo priežastys**

Atsakymo variantai	Kiekis (N=78)	Santykis
Patarė tėvai	5	5.2%
Patarė mokytojai	3	3.1%
Patarė draugai	9	9.4%
Norėjau aktyviai praleisti laisvalaikį	37	38.5%
Norėjau daugiau sužinoti, pasiekti	31	32.3%
Kitas variantas	11	11.5%

Be to, pažymima, jog 61,5 proc. tyrimo dalyvių lankydami būrelį savo mokykloje patiria asmeninę naudą. Ši idėja patvirtina, jog yra užtikrinamas asmens savanoriškumas, veiklos individualizavimas, aktualumas, demokratiškumas, ugdomos asmeninės, socialinės, edukacinės bei profesinės kompetencijos. Be to, paisoma vaiko interesų bei siekiama mažinti socialinę atskirtį, nes patiriantis asmeninę naudą vaikas neformaliojo švietimo veikloje pasiekia asmeninę gerovę, nepažeisdamas visuomenės normų bei laisvai realizuodamas savo galias. Taip pat patenkinami vaiko poreikiai bei įsisavinama atitinkama medžiaga. Kita vertus, švietimas tampa atviras socialiniai aplinkai, kurioje jis veikia, kadangi patirdamas asmeninę naudą vaikas

įsisavina tęstinumo, veiksmingumo, kontekstualumo principus, kurie skatina asmens socialinės patirties būtinybę. O įvardijant, kokią naudą vaikas patyrė, pasirinkdamas neformaliojo vaikų švietimo veiklas savo mokykloje, nurodoma, jog atrado naujus savo talentus, ėmė labiau pasitikėti savimi ir kitais žmonėmis, susirado daugiau draugų, pagilino teorines žinias. Tai leidžia daryti išvadą, jog skatinama individo socialinė, asmeninė ir edukacinė kompetencijos, kurios reikšmingos pragmatizmo ugdymo paradigmai, siekiant išmokyti spręsti realias gyvenimo problemas ir sukaupus jų patirtį, pasiekti asmeninę gerovę, nepažeidžiant visuomenės normų. Be to, nurodoma ir ugdymo sociologinė reikšmė, nes vaikas ima suvokti atvirumo ir tarpusavio dialogo reikšmę jo asmenybei ir visai jį supančiai bendruomenei. Todėl galima teigti, jog neformaliojo vaikų švietimo kokybė Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose, mokinių poreikių patenkinimo aspektu yra orientuota į asmens ir visuomenės artimą santykį, paremtą juridiniu ir socialiniu-psichologiniu pagrindais, įtvirtinančiais ugdymo sociologinę reikšmę.

3 lentelė

Nauda, kurią patyrė asmenys, pasirinkę lankyti neformaliojo švietimo veiklas Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose

Atsakymo variantai	Kiekis (N=78)	Santykis
Susiradau daugiau draugų	18	18.8%
Pagilinau įgytas teorines žinias	17	17.7%
Labiau pasitikiu savimi ir kitais žmonėmis	21	21.9%
Atradau naujus savo talentus	30	31.2%
Kitas variantas	10	10.4%

Tyrimo dalyvavusių asmenų, tiek mokyklų vadovų, tiek mokyklų auklėtinių teigimu, neformaliojo vaikų švietimo veiklų pasiūla nėra pakankama Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose. Dėl šios priežasties siauriamos vaikų pasirinkimo galimybės, daugėja socialiai atskirtų asmenų bei mažėja priemonių, padedančių vaikui integruotis į visuomenę. Esminė šios susidariusios situacijos priežastis – vykdomos švietimo politikos ekonominis aspektas. Šiaulių rajono savivaldybė, vykdydama neformalaus vaikų švietimo veiklų finansavimo politiką Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose vadovaujasi metodologija paremta atitinkamais veiklos kriterijais: turimų specialistų bei klasių komplektų skaičiais ir ugdymo koncentrais. Todėl mažesnį specialistų, klasių komplektų bei ugdymo koncentrų skaičių turinčios bendrojo

lavinimo mokyklos Šiaulių rajone netenka galimybės pretenduoti į aukštesnį neformaliojo vaikų švietimo veiklų finansavimą. Tai sąlygoja nevisavertį ugdytinių poreikių patenkinimą bei kokybės trūkumą šiose veiklose. Todėl neformaliojo vaikų švietimo veiklos Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose atitinka iš dalies pragmatizmo ir humanizmo idėjas bei dokumentų, reglamentuojančių neformaliojo vaikų švietimo veiklą, tikslus, uždavinius bei principus, sąlygojančius šios veiklos kokybę, kadangi nėra tinkamai užtikrinama ugdymo sociologinė reikšmė – asmens atvirumas ir tarpusavio dialogas.

Kalbant apie vyraujančią neformaliojo vaikų švietimo veiklose bendravimo klimata, kuris taipogi lemia šios veiklos kokybės užtikrinimą, nurodoma, jog asmuo būrelio veikloje jaučiasi saugus (60,3 proc.) (4 lentelė), nejaučiantis diskriminacijos (55,1 proc.) (5 lentelė) bei palaiko tarpusavio draugiškus bei dalinai dalykiškus santykius su būrelio vadovu. Visi šie informantų pateikti atsakymai liudija, jog būrelių veiklose užtikrinamas socialinės atskirties mažinimas, vaiko interesų bei aktyvaus dalyvavimo paisymas bei asmens poreikių tenkinimas. Todėl neformaliojo vaikų švietimo veiklų bendravimo klimatas Šiaulių bendrojo lavinimo mokyklose tenkina asmens poreikius bei atliepia pragmatizmo bei humanizmo ugdymo paradigmu – laisvės realizuoti asmens galias, sprendžiant realias problemas ir įgyjant asmeninę gerovę, nepažeidžiant visuomenės normų – idėjas, kuriomis vertinama neformaliojo vaikų švietimo kokybė.

4 lentelė

Ar asmuo jaučiasi saugus lankomoje neformaliojo vaikų švietimo veikloje Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokykloje ?

Atsakymo variantai	Kiekis (N=78)	Santykis
Taip	47	60.3%
Nežinau	12	15.4%
Ne	7	9.0%
Neatsakė į klausimą	12	15.4%

Ar asmuo jaučia diskriminaciją, lankydamas būrelį Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokykloje?

Atsakymo variantai	Kiekis (N=78)	Santykis
Taip	6	7.7%
Nežinau	16	20.5%
Ne	43	55.1%
Neatsakė į klausimą	13	16.7%

Domintis, ar mokiniai susiduria su sunkumais, dalyvaujant neformaliojo vaikų švietimo veiklose, dauguma informantų nurodė, jog dalyvaudami neformaliojo vaikų švietimo veiklose sunkumų nepatiria. Todėl, kalbant apie neformaliojo vaikų švietimo kokybę Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose mokinių poreikių patenkinimo aspektu, galima pažymėti, jog moksleiviams nurodžius, kad šiose veiklose jie nepatiria sunkumų, galima daryti išvadą, jog yra tinkamai įgyvendinami esminiai šios veiklos principai – užtikrinamos lygios galimybės, suvokiamas veiklos kontekstualumas, veiksmingumas bei tęstinumas. Taip pat užtikrinamas veiklos individualizavimas, prieinamumas, demokratiškumas. Todėl asmuo jaučiasi šioje veikloje saugus, palaikantis draugiškus santykius bei nejaučia diskriminacijos, todėl nesusiduria su sunkumais, verčiančiais abejoti veiklos kokybe. Be to, faktas, jog asmuo nesusiduria su sunkumais neformaliojo vaikų švietimo veikloje bendrojo lavinimo mokykloje leidžia daryti išvadą, jog įgyvendinama ugdymo sociologinė reikšmė – noriai ir atvirai bendradarbiaujama tarpusavyje. Šis faktas itin svarbus neformaliojo vaikų švietimo kokybės mokinių poreikių patenkinimo aspektu, kadangi nurodo, jog asmenys šiose veiklose teikia naudą ne tik sau, bet ir aplinkiniams.

Visapusišką asmenybės ugdymąsi ir kontekstualumo principą neformaliojo vaikų švietimo veiklose išreiškia informantų nurodyta galimybė pritaikyti pamokų metu įgytas žinias neformaliojo vaikų švietimo veiklose. Kaip teigia 48,7 proc. tyrimo dalyvių (6 lentelė), jiems suteikiama galimybė pritaikyti pamokų metu įgytas žinias neformaliojo vaikų švietimo veiklose. Šis informantų teiginys leidžia įsitikinti, jog neformaliojo vaikų švietimo veiklose Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose įgyvendinami veiksmingumo ir tęstinumo principai, reglamentuoti Lietuvos Respublikos Švietimo įstatyme ir lemiantys mokinių poreikių patenkinimą ir medžiagos įsisavinimą, įgyjant individualią patirtį, nepažeidžiant visuomenės

normų. Todėl galima teigti, jog neformalusis švietimas Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose yra kokybiškas ir tenkina asmens poreikius.

6 lentelė

Ar asmuo pritaiko pamokų metu įgytas žinias neformaliojo vaikų švietimo veiklose ?

Atsakymo variantai	Kiekis (N=78)	Santykis
Taip	38	48.7%
Ne	27	34.6%
Neatsakė į klausimą	13	16.7%

Tyrimo dalyvių teiraujantis, ar jie teikia naudą savo bendruomenei, kurioje gyvena, lankydami neformaliojo vaikų švietimo veiklas bendrojo lavinimo mokyklose, 35,9 proc. tyrimo dalyvių (7 lentelė) nurodė, jog, jų nuomone, lankydami būrelį savo mokykloje jie teikia naudą savo bendruomenei, kurioje gyvena, kadangi įgija naujų asmeninių kompetencijų, kurios reikšmingos ir visuomenei. Šiuo atveju galima teigti, jog mokiniai, lankantys neformaliojo švietimo veiklas Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose, įgija socialines ir asmenines kompetencijas, kurias plėtoja bendruomenėje, kurioje gyvena bei tampa sąmoningomis asmenybėmis, sugebančiomis aktyviai veikti visuomenėje ir prisitaikyti prie kintančios aplinkos. Todėl kalbant apie neformaliojo vaikų švietimo kokybę Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose mokinių poreikių patenkinimo aspektu, galima teigti, jog šiame regione stengiamasi visapusiškai patenkinti asmens poreikius ir per jų patenkinimą suteikti galimybę įsisavinti medžiagą, nepažeidžiant visuomenės normų, paliudijant šios veiklos kokybės įgyvendinimą

Ar lankydamas neformalaus švietimo veiklas bendrojo lavinimo mokykloje teiki naudą bendruomenei, kurioje gyveni?

Atsakymo variantai	Kiekis (N=78)	Santykis
Taip	28	35.9%
Nežinau	26	33.3%
Ne	9	11.5%
Kitas variantas	2	2.6%
Neatsakė į klausimą	13	16.7%

Kalbant apie neformaliojo vaikų švietimo kokybę mokinių poreikių patenkinimo aspektu, svarbus ir asmens lūkesčių patenkinimo aspektas. Tyrime dalyvavę mokiniai teigia, jog neformaliojo vaikų švietimo veiklos, organizuojamos jų lankomose bendrojo lavinimo mokyklose, atitinka jų lūkesčius tik iš dalies, todėl galima teigti, jog iš dalies asmuo įgyja asmenines, socialines, kultūrinės bei edukacines kompetencijas, kadangi nėra visapusiškai patenkinami jo lūkesčiai. Kita vertus, dalinį asmens lūkesčių patenkinimą neformaliojo vaikų švietimo veikloje sąlygoja Šiaulių rajono savivaldybės skatina vykdoma švietimo politika regione, finansuojant paklausias neformaliojo vaikų švietimo veiklas. Tuo tarpu mažiau paklausios neformaliojo vaikų švietimo veiklos Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose yra naikinamos ir mokinių lūkesčiai nėra visapusiškai patenkinami. Todėl vaikai praranda galimybę visapusiškai mokytis. Susidariusi situacija sąlygoja neformalaus vaikų švietimo veiklų kokybės trūkumą, kadangi veiklų dalyviai nesijaučia visapusiškai patenkinti.

47,4 proc. tyrimo dalyvių per pastaruosius 3 metus nekeitė neformaliojo vaikų švietimo veiklų savo mokykloje, tačiau 35,9 proc. informantų nurodė, jog visgi pasirinko kitą neformaliojo vaikų švietimo veiklą, kurią keisti nusprendė patys. Tiriamųjų pastovumas nurodo jų poreikių patenkinimo aspektą. Tai reiškia, jog asmuo yra patenkintas lankomo būrelio veikla ir nenori jos keisti, nes jaučia asmeninę bei tuo pačiu visuomeninę naudą. Tuo tarpu, keičiantys neformaliojo vaikų švietimo veiklas bendrojo lavinimo mokyklose siekia visapusiško savo galių realizavimo, poreikių patenkinimo ir tuo pačiu atitinkamos medžiagos įsisavinimo, todėl susidariusi situacija, leidžia daryti išvadą, jog Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose

neformaliojo vaikų švietimo veiklomis įgyvendinamos esminės ugdymo paradigmu – pragmatizmo ir humanizmo – idėjos, skatinančios asmenį veikti laisvai ir įgyti visapusišką patirtį, nepažeidžiant visuomenės normų. Todėl šiose veiklose yra užtikrinama tinkama kokybės būklė.

Be to, 62,8 proc. tyrimo dalyvių nurodo, jog neformaliojo vaikų švietimo veiklose, organizuojamose Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose, dalijamasi asmenine patirtimi tarpusavyje, kas užtikrina socialinės atskirties mažinimą, asmeninių, socialinių bei pažinimo kompetencijų plėtojimą, visuomeninį bei asmeninį individo aktyvumą. Todėl šiose veiklose yra įgyvendinamos visapusiškai juridiniuose dokumentuose įtvirtintos nuostatos bei ugdymo paradigmu idėjos, sąlygojančios šios veiklos kokybės būklę. Tuo pačiu sudaroma galimybė asmeniui suvokti save kaip individą – įgyti asmens savivaizdį bei tuo pačiu kaip visuomenės dalį, tačiau dalies informantų nuomone, dalijimasis individualia patirtimi būrelio veikloje asmeniškai yra naudingas iš dalies, kadangi ne visi asmens potyriai gali būti priimtini kitam asmeniui bei pritaikomi visuomenei. Todėl vertinant neformaliojo vaikų švietimo kokybę mokinių poreikių patenkinimo aspektu būtina atsižvelgti į asmens laisvę patenkinant savo poreikius ir įsisavinant medžiagą per ryšius su socialine aplinka.

Apibendrinant tyrimo rezultatus, galima pažymėti, jog neformaliojo vaikų švietimo kokybė mokinių poreikių patenkinimo aspektu Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose, kaip ir visose šalies ugdymo įstaigose, yra dinaminis reiškinys, kuriuo siekiama nuolatinio tobulėjimo, tenkinant apibrėžtus standartus, normas bei reikalavimus bei užtikrinant ugdymo sociologinę reikšmę. Neformaliojo vaikų švietimo kokybė mokinių poreikių patenkinimo aspektu Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose dalinai tenkina asmens poreikius, tačiau visapusiškai įgyvendina teorines švietimą reglamentuojančių dokumentų ir ugdymo paradigmu nuostatas. Todėl formuojasi teorinis neformaliojo vaikų švietimo kokybės užtikrinimo modelis Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose.

DISKUSIJA

1. Jūsų nuomone, Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose jaučiama neformaliojo vaikų švietimo kokybės įgyvendinimo politikos diskriminacija kitų ugdymo veiklų atžvilgiu?
2. Ar Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose neformaliojo vaikų švietimo kokybė mokinių poreikių patenkinimo aspektu yra diferencijuojama? Pagrįskite savo nuomonę.
3. Kaip neformaliojo vaikų švietimo veiklų pasiūlos ir paklausos santykis Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose sąlygoja asmens poveikį jį supančiai bendruomenei? Ar lokali bendruomenė patiria šio santykio privalumus, trūkumus?

IŠVADOS

1. Analizuojant neformalųjį vaikų švietimą reglamentuojančius dokumentus, išsiaiškinta, jog esminės neformalųjį vaikų švietimą reglamentuojančios nuostatos, kuriomis vadovaujantis yra užtikrinama neformalaus vaikų švietimo kokybė Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose yra orientuotos į asmens socialinės atskirties mažinimą, užimtumo didinimą, vaiko interesų paisymą, gebėjimų tobulinimą, vertybines orientacijas, komunikacinius gebėjimus bei socialines kompetencijas. Be to, dokumentuose nurodoma, jog neformaliojo vaikų švietimo veikloje asmuo privalo tapti sąmoninga asmenybe, gebančia veikti visuomenėje ir prisitaikyti prie kintančios aplinkos bei įtvirtinami esminiai principai – aktualumas, demokratiškumas, prieinamumas, individualizavimas, savanoriškumas, lygios galimybės, kontekstualumas, veiksmingumas bei tęstinumas, kuriais vadovaujantis ir juos įgyvendinant neformaliojo vaikų švietimo veiklose yra užtikrinama šios veiklos kokybė, kaip formaliojo švietimo kokybės savybė.
2. Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose neformaliojo vaikų švietimo kokybė mokinių poreikių patenkinimo aspektu yra formuojama ir užtikrinama vadovaujantis esminiais švietimo veiklą reglamentuojančiais juridiniais dokumentais bei jų pagrindu formuojamomis bendrojo lavinimo mokyklų vizijomis, misijomis, tikslais bei uždaviniais bei esminėmis ugdymo paradigmu idėjomis. Neformalaus vaikų švietimo kokybę mokinių poreikių patenkinimo aspektu siekiama užtikrinti, vadovaujantis savivaldybės skiriamomis lėšomis, kuriomis finansuojamos lankomiausios ir rezultatyviausios neformaliojo vaikų švietimo veiklos. Be to, atsižvelgiama ir į mokslinius tyrimus, kurių pagrindu nurodomos esminės neformaliojo vaikų švietimo veiklos tobulintinos sritys ir jų poveikis asmens visapusiškai raidai.
3. Nagrinėjant neformaliojo vaikų švietimo Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose pasiūlos ir paklausos santykį, paaiškėjo, jog pasiūla itin priklausoma nuo Šiaulių rajono savivaldybės finansinių išteklių, todėl remiantis pastarųjų metų finansiniais ištekliais, matoma, jog šios veiklos paklausa Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose nėra itin didelė, kadangi dauguma neformalųjį švietimą lankančių mokinių nurodo, jog jų lūkesčiai šiose veiklose patenkinami iš dalies, nors vykdoma veiklos, kurią jie lanko, pobūdis juos tenkina.
4. Neformaliojo vaikų švietimo kokybę mokinių poreikių patenkinimo aspektu Šiaulių rajono bendrojo lavinimo paslaugų vartotojai vertina palankiai, nors nurodo, jog šiose veiklose

jų lūkesčiai patenkinami tik iš dalies, tačiau organizuojamose veiklose mokiniai jaučiasi saugiai, nepatiria diskriminacijos, dalijasi asmenine patirtimi, kuri kiekvienam iš jų reikšminga iš dalies bei mėgaujasi draugiškais, iš dalies dalykiškais santykiais su būrelio vadovu. Kita vertus, lankydami neformaliojo vaikų švietimo veiklas bendrojo lavinimo mokyklose mokiniai suvokia šios veiklos reikšmę bendruomenei, kurioje jie gyvena bei poveikį jo asmenybės raidai. Todėl neformaliojo vaikų švietimo kokybę mokinių poreikių patenkinimo aspektu Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose paslaugų vartotojai vertina pakankamai palankiai, kadangi šiose veiklose siekiama įgyvendinti esminius, juridiniuose dokumentuose įvirtintus principus, orientuotus į socialiai aktyvios asmenybės ugdymą.

Rekomendacijos

1. Nagrinėjant neformaliojo vaikų švietimo kokybę mokinių poreikių patenkinimo aspektu Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose išsiaiškinta, jog 3 Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų, nutolusių nuo rajono centro, mokiniai nėra visapusiškai patenkinti jų lankomoje ugdymo įstaigoje organizuojamų neformaliojo vaikų švietimo veiklų pasiūlos ir paklausos santykiu, todėl rekomenduojama tolimesniuose tyrimuose stebėti, kaip keičiasi mokinių poreikiai bei jų įgyvendinimas neformaliojo vaikų švietimo kokybės atžvilgiu, keičiantis Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose neformaliojo vaikų švietimo veiklų pasiūlai.
2. Analizuojant neformaliojo vaikų švietimo kokybę mokinių poreikių patenkinimo aspektu, pastebėta jog Šiaulių rajono savivaldybė vykdo neformaliojo vaikų švietimo finansavimo politiką Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose, paremtą turimų specialistų skaičiaus, ugdymo koncentratų bei klasių komplektų skaičiaus analize. Vis dažniau prabylant apie neformaliojo vaikų švietimo finansavimo modernizavimą valstybiniu lygmeniu, būtina analizuoti, kaip keičiasi šios srities finansavimas Šiaulių rajono savivaldybės bendrojo lavinimo mokyklose, keičiantis valstybinei švietimo politikai.
3. Domintis neformaliojo vaikų švietimo kokybe mokinių poreikių patenkinimo aspektu 3 Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose, išsiaiškinta, jog neformaliojo vaikų švietimo kokybė mokinių poreikių patenkinimo aspektu liudija šios srities gebėjimą atitikti neformalųjį vaikų švietimą reglamentuojančių dokumentų nuostatas bei ugdymo paradigų idėjas. Todėl būtina išsiaiškinti, kaip kitose Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose yra užtikrinamas neformalųjį vaikų švietimą reglamentuojančių dokumentų nuostatos ir ugdymo paradigų idėjos, siekiant patenkinti mokinių poreikius, kokia kokybės užtikrinimo praktika vadovaujamosi šiose ugdymo įstaigose.
4. Būtina išsiaiškinti, kokie mokinių poreikiai neformaliojo vaikų švietimo atžvilgiu yra patenkinami ar nepatenkinami kitose Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose.
5. Nagrinėjant 3 Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų neformalaus švietimo kokybę mokinių poreikių patenkinimo aspektu išsiaiškinta, jog šioje veikloje svarbi ugdymo sociologinė reikšmė pasireiškianti atvirumo ir dialogo santykiu, kuris nagrinėtose ugdymo įstaigose neformaliojo vaikų švietimo veikloje mokinių poreikių patenkinimo aspektu yra tinkamai įgyvendinamas, tačiau būtina paanalizuoti, kaip šį santykį pavykstą įgyvendinti kitoms Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokykloms neformaliojo vaikų švietimo veiklose, su kokiais

sunkumais jos susiduria.

6. Susipažinus su tyrimo dalyvių pateikta informacija, suformuota ir ankstesniuose tyrimuose pagrįsta išvada, jog kaimo vietovėse yra ribota neformaliojo vaikų švietimo veiklų pasiūla ir formuojasi šių veiklų nelankymo tendencija. Rekomenduotina išsiaiškinti, kokia situacija neformaliojo švietimo veiklų lankomumo ir pasiūlos atžvilgiu susiformavusi didesnę auklėtinių skaičių turinčiose Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose.

LITERATŪRA

1. *Lisabonos strategijos nacionalinis įgyvendinimo nutarimas* (2006). Vilnius.
2. *Vaiko gerovės valstybinės politikos strategija* (2003). Vilnius.
3. *Švietimo įstatymas* (2011). Vilnius.
4. *Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija* (2005). Vilnius.
5. *Jaunimo politikos įstatymas* (2003). Vilnius.
6. *Vaikų ir jaunimo socializacijos programa* (2004). Vilnius.
7. *Vaikų ir jaunimo užimtumo programa* (2010). Vilnius.
8. *Kryptingo vaikų užimtumo projektai* (2005). Vilnius.
9. *Valstybinės švietimo 2013-2022 m. strategijos projektas* (2012). Vilnius.
10. Aramavičiūtė V., Martišauskienė E. (2006). Vertybių ugdymas – pedagoginių kompetencijų pamatas. *Pedagogika*
11. Banevičiūtė B. (2009) Šokis meninio ugdymo kontekste: menas, dalykas, metodas. *Pedagogika*, (95).
12. Barkauskaitė M. (2007) Paauglių socializacija: ypatumai, kaitos galimybės. *Pedagogika*, (88).
13. Biliūtė – Aleknavičienė E. (2003) Jaunimo organizacijų poveikis asmenybės savirealizacijai. *Pedagogika*.
14. Bukšnytė L., Pukelytė R. (2009) Mokinių identiteto būsenos ir mokymosi motyvacijos sąsajos. *Pedagogika*, (94).
15. Grigaitė B., Antanavičiūtė G. (2006) Gabių moksleivių suvokiamo kūrybiškumo, socialinio statuso ir savivaizdžio ryšys. *Pedagogika*.
16. Grigas R. (2005). Sociologinis žvilgsnis į meninį ugdymą: septyni mąstysenos ir elgsenos principai. *Pedagogika*.
17. Laužackas R., Kaminskienė L. (2004) Neformalaus mokymosi pripažinimas organizuojant profesinį rengimą: socialinės partnerystės aspektas. *Acta Paedagogica Vilnensia*, (12).
18. Lileikienė T. (2009) Aukštesniųjų klasių moksleivių požiūris į karjeros sėkmingumą lemiančius veiksnius. *Pedagogika* (93).
19. Motiejūnienė E., Žadeikaitė L. (2009) Kompetencijų ugdymas: iššūkiai ir galimybės. *Pedagogika*.
20. Ozmon Howard A., Craver M. (1996) *Filosofiniai ugdymo pagrindai*. Vilnius.

21. Ranonytė A. (2006) Lietuvos moksleivių pilietiškumo ir tautinio tapatumo formavimosi prielaidos. *Acta Paedagogica Vilnensia*, (16).
22. Survutaitė D. (2004) Papildomo ugdymo stebėseną Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloje. *Acta Paedagogica Vilnensia*, (12).
23. Štuopytė E. (2010) Socioedukacinė veikla: jos formos ir būdai, siekiant socialinės aprėpties. *Socialiniai mokslai*, Nr. 2 (68).
24. Šukytė D. (2007) Neformalusis vaikų ugdymas ir jo realizavimui įtaką darantys veiksniai. *Socialinis ugdymas*, Nr. 3(14).
25. Ušeckienė L. (2003) *XX a. pedagogikos kryptys ir švietimo sistemos*. Šiaulių universiteto leidykla, Šiauliai.
26. Vasiliauskas R. (2005) Mokymo turinio įtaka kuriant mokinio vertybių sistemą. *Pedagogika*.
27. Vilkelienė A. (2005) Integruotas ugdymas: disciplinų integralumas nūdienos kontekste. *Pedagogika*.
28. Vyšniauskytė – Rimkienė J. (2007) Moksleivių socialinės kompetencijos ugdymo galimybės. *Pedagogika*.
29. Žemaitytė I. (2006) Jaunimo nusikalstamumo prevencija: neformaliojo ugdymo aspektas. *Socialinis darbas*, Nr. 5(2).
30. Vaikai tapo lukašeniškos politikos įkaitais. Teismas spęs, ar Šiaulių valdžia teisi penkiolika kartų didesniais mokesčiais apkrovusi vaikus iš aplinkinių rajonų. *Šiaulių naujienos*, 2012m. liepos 12 d. p. 1-3.
31. Ruškus J., Žvirdauskas D., Stanišauskienė V. (2009) *Neformalusis švietimas Lietuvoje. Faktai, interesai, vertinimai*. Vilnius.
32. *Popamokinės veiklos veiksmingumas*. (2003), Vilnius.
33. *Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudos ir prieinamumas*. (2006) Vilnius.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

Klausimai, pateikti Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų vadovams, siekiant išsiaiškinti esmines neformaliojo vaikų švietimo problemas

1. Įvardinkite, su kokiomis neformalaus švietimo organizavimo problemomis susiduria Jūsų ugdymo įstaiga?
2. Jūsų nuomone, ar neformalusis švietimas, organizuojamas Jūsų ugdymo įstaigoje, tenkina Jūsų įstaigos auklėtinių poreikius?
3. Kokias rekomendacijas galėtumėte pateikti, siekiant tobulinti neformalaus ugdymo kokybę Jūsų ugdymo įstaigoje bei kitose Šiaulių rajono bendrojo lavinimo įstaigose?
4. Kaip manote, kuo reikšmingas neformalusis ugdymas formaliajam švietimui?
5. Jūsų nuomone, kokie esminiai dalykai formuoja neformalaus ugdymo kokybę? Kaip šie dalykai gali būti tobulinami? Ar jų tobulinti nereikia?

Anketa moksleiviams

Esu Šiaulių universiteto, Edukologijos fakulteto, Edukologijos magistrantūros ištęstinių studijų studentė Rima Sakalauskaitė. Rašau magistro darbą tema "Neformaliojo vaikų švietimo kokybė Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose: mokinių poreikių patenkinimo aspektas" ir maloniai kviečiu bendradarbiauti ir atsakyti į anketoje pateiktus klausimus, pasirenkant Jums tinkamiausią variantą bei išreiškiant savo nuomonę. Jūsų pateikta informacija bus naudojama ir analizuojama magistro darbe, siekiant išsiaiškinti neformaliojo vaikų švietimo kokybę Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose. Anketa anoniminė, todėl nei savo vardo, nei pavardės nurodyti nereikia.

Iš anksto nuoširdus Ačiū.

1. Jūsų lytis?

1. Vyras
2. Moteris

2. Kelintoje klasėje mokaisi?

1. 5 klasėje
2. 6 klasėje
3. 7 klasėje
4. 8 klasėje
5. 9 klasėje
6. 10 klasėje
7. 11 klasėje
8. 12 klasėje

3. Jūsų amžius?

1. 10 metų
2. 11 metų
3. 12 metų
4. 13 metų
5. 14 metų
6. 15 metų
7. 16 metų
8. 17 metų
9. 18 metų

4. Ar Jūsų mokykloje organizuojamos neformaliojo švietimo veiklos (įvairūs būreliai) po pamokų?

1. Taip
2. Nežinau
3. Ne

5. Kokį būrelį lankai po pamokų savo mokykloje?

1. Dalykinį (matematikos, lietuvių, fizikos, chemijos ir kt.)
2. Dainavimo
3. Šokių
4. Keramikos
5. Dailės
6. Sporto
7. Kita.....(įrašykite)

6. Ar lankai būrelius kitose, pvz. miesto, neformaliojo švietimo mokyklose?

1. Taip
2. Ne

7. Kas paskatino rinktis būrelį kitoje mokykloje?

1. Patarė tėvai
2. Kitoje mokykloje būreliai pasirodė įdomesni
3. Patarė draugai
4. Kitoje mokykloje geriau sekasi suderinti būrelio ir pamokų laiką
5. Kita.....(įrašykite)

8. Ar esi patenkintas(-a) savo mokykloje organizuojamų būrelių veikla?

1. Taip
2. Nežinau
3. Ne

9. Kaip vertini savo mokykloje organizuojamų būrelių veiklą?

1. Teigiamai
2. Neapsisprendžiu
3. Neigiamai
10. Kas paskatino pasirinkti lankomą būrelį savo mokykloje?
 1. Patarė tėvai
 2. Patarė mokytojai
 3. Patarė draugai
 4. Norėjau aktyviai praleisti laisvalaikį
 5. Norėjau daugiau sužinoti, pasiekti
 6. Kita.....(įrašykite)

11. Ar patyrei asmeninę naudą lankydamas(-a) būrelį(-ius) savo mokykloje?

1. Taip
2. Nežinau
3. Ne

12. Kokią naudą patyrei lankydamas(-a) pasirinktą būrelį(-ius) savo mokykloje?

1. Susiradau daugiau draugų
2. Pagilinau įgytas teorines žinias
3. Labiau pasitikiu savimi ir kitais žmonėmis
4. Atradau naujus savo talentus
5. Kita.....(įrašykite)

13. Kaip manai, ar yra pakankama būrelių pasiūla Jūsų mokykloje?

1. Pakankama
2. Nežinau
3. Nepakankama

14. Ar lankomame būrelyje jautiesi saugus(-i) ?

1. Taip
2. Nežinau
3. Ne

15. Kokie santykiai vyrauja tarp Tavęs ir būrelio vadovo užsiėmimų metu?

1. Dalykiški
2. Draugiški
3. Santūrūs
4. Kita.....(įrašykite)

16. Ar susiduri su sunkumais lankydamas(-a) būrelį(-ius) savo mokykloje?

1. Taip
2. Ne

17. Su kokiais sunkumais susiduri lankydamas(-a) būrelį savo mokykloje?

1. Sudėtinga suderinti pamokų ir būrelio veiklą laiką
2. Nepavyksta suderinti pavežėjimo ir būrelių užsiėmimų laiko
3. Didelis krūvis pamokų metu
4. Kita.....(įrašykite)

18. Ar jauti diskriminaciją lankydamas būrelį(-ius) savo mokykloje?

1. Taip
2. Nežinau
3. Ne

19. Ar būrelio veikloje pritaikai pamokų metu įgytas žinias?

1. Taip
2. Ne

20. Kaip manai, ar lankydamas būrelį savo mokykloje teiki naudą bendruomenei, kurioje gyveni?

1. Taip
2. Nežinau
3. Ne
4. Kita.....(įrašykite)

21. Ar lankomas būrelis tavo mokykloje atitinka tavo lūkesčius ?

1. Atitinka visiškai
2. Atitinka iš dalies
3. Neatitinka

22. Ar per pastaruosius 3 metus teko keisti lankomą būrelį savo mokykloje?

1. Taip
2. Ne

23. Kodėl teko keisti lankomą būrelį savo mokykloje?

1. Lankomas būrelis buvo panaikintas
2. Patarė draugai pasirinkti kitą būrelį
3. Patarė tėvai keisti būrelį
4. Nusprendžiau pats keisti būrelį
5. Kita.....(įrašykite)

24. Ar lankomame būrelyje savo mokykloje dalijiesi savo patirtimi su kitais būrelio nariais?

1. Taip
2. Ne

25. Ar kitų būrelio narių patirtis, kuria jie dalijasi būrelio veikloje, yra naudinga tau?

1. Taip, labai naudinga
2. Naudinga iš dalies
3. Nenaudinga